

SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2026. gada 30. martā

lietā Nr. 2024-30-01

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Anita Rodiņa, Jautrīte Briede, Veronika Krūmiņa, Mārtiņš Mits un Juris Juriss,

piedaloties pieteikuma iesniedzēja – divdesmit 14. Saeimas deputātu: Edvarda Smiltēna, Raivja Dzintara, Edgara Tavera, Naura Puntuļa, Česlava Batņas, Jurgā Klotiņa, Lindas Matisones, Edmunda Teirumnieka, Aivas Vīksnas, Edvīna Šnores, Raimonda Bergmaņa, Ilzes Indriksones, Laura Lizbovska, Artūra Butāna, Andra Kulberga, Uģa Mitrevica, Māra Sprindžuka, Jāņa Dombrovas, Ingmāra Līdakas un Didža Šmita – pārstāvim Edvardam Smiltēnam un pilnvarotajam pārstāvim zvērinātam advokātam Artim Stuckam,

institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimas – pilnvarotajai pārstāvei Laurai Jambuševai,

ar tiesas sēdes sekretāri Maiju Liberti,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 3. punktu, kā arī 28. pantu,

2026. gada 20., 21. un 27. janvārī, kā arī 2. martā atklātā tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos izskatīja lietu

“Par Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likuma 3. panta septītās daļas un 2024. gada 18. janvāra likuma “Grozījumi Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likumā” 6. panta, ciktāl ar to likuma 8. panta ceturtā daļa izteikta jaunā redakcijā, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes ievadam un 4. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Saeima 2020. gada 19. novembrī pieņēma Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likumu (turpmāk – Sabiedrisko mediju pārvaldības likums), kas stājās spēkā 2021. gada 1. janvārī.

Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 3. pantā ir noteikti sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbības pamatprincipi. Šā panta septītā daļa nosaka: “Sabiedriskie elektroniskie plašsaziņas līdzekļi veido raidījumus, to fragmentus un citus pakalpojumus mazākumtautību valodās, lai veicinātu visu Latvijas iedzīvotāju sajūtu, ka viņi ir piederīgi Latvijai, sabiedrības integrāciju Latvijā kā nacionālā valstī un padziļinātu izpratni par sabiedriskajiem, sociālajiem un kultūras procesiem.”

Savukārt Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 8. panta ceturtā daļa redakcijā, kas bija spēkā līdz 2024. gada 31. decembrim, noteica: “Ja Latvijas Radio vai Latvijas Televīzija veido vairākas programmas, tad vienu programmu vai daļu vienas programmas raidlaika var atvēlēt raidījumiem svešvalodās, ieskaitot šajā raidlaikā arī valsts valodā subtitrētas kinofilmas vai teātra izrādes.”

Saeima 2024. gada 18. janvārī pieņēma likumu “Grozījumi Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likumā”, ar kura 6. pantu citstarp Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 8. panta ceturtā daļa izteikta šādā redakcijā: “Ja Latvijas Sabiedriskais medijs veido vairākas programmas, tad vienu radio un vienu televīzijas programmu vai daļu vienas radio un vienas televīzijas programmas raidlaika var atvēlēt raidījumiem svešvalodās, ieskaitot šajā raidlaikā arī valsts valodā subtitrētas kinofilmas vai teātra izrādes.” Atbilstoši minētā likuma 9. pantam Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma

8. panta ceturtnā daļa stājās spēkā 2025. gada 1. janvārī. Izskatāmā lieta tika ierosināta pirms minētās normas spēkā stāšanās. Lietas izskatīšanas laikā tā ir stājusies spēkā. Tādēļ lietā vērtējama Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 8. panta ceturtnās daļas satversmība.

2. Pieteikuma iesniedzējs – divdesmit 14. Saeimas deputāti (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) – uzskata, ka Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 3. panta septītnā daļa (turpmāk – Pirmā apstrīdētā norma) un 8. panta ceturtnā daļa (turpmāk – Otrā apstrīdētā norma, abas kopā – apstrīdētās normas) neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) ievadam un 4. pantam.

Pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, Pirmā apstrīdētā norma paredz sabiedriskajiem elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem (turpmāk arī – sabiedriskie mediji) obligātu pienākumu veidot raidījumus, to fragmentus un citus pakalpojumus mazākumtautību valodās. Šāds pienākums sabiedriskajiem medijiem nebija noteikts Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā, kas regulēja sabiedrisko mediju tiesības un pienākumus attiecībā uz programmu un pakalpojumu veidošanu pirms Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma spēkā stāšanās. Savukārt Otrā apstrīdētā norma paredz sabiedriskajiem medijiem tiesības veidot pat veselu programmu ne tikai mazākumtautību valodās, bet arī jebkurā svešvalodā.

Likumdevējs nav pamatojis, kādēļ, pieņemot Sabiedrisko mediju pārvaldības likumu, sabiedriskajiem medijiem tika noteikts pienākums veidot raidījumus, to fragmentus un citus pakalpojumus mazākumtautību valodās, nevis, kā tas bija iepriekš, paredzot vienīgi šāda satura veidošanas iespēju. Tādējādi likumdevējs, pieņemot apstrīdētās normas, nav ievērojis labas likumdošanas principu.

Pirmā apstrīdētā norma paredz pienākumu veidot raidījumus, to fragmentus un citus pakalpojumus mazākumtautību valodās neatkarīgi no sabiedriskā medija izvēles, satura veidošanas lietderības, kā arī auditorijas vajadzībām un vēlmēm. Tādējādi valsts sabiedrībai ar ierobežotu atbildību “Latvijas Sabiedriskais medijs” (turpmāk – Latvijas Sabiedriskais medijs) ir pienākums daļu finansējuma no valsts budžeta līdzekļiem atvēlēt arī raidījumu,

to fragmentu un citu pakalpojumu veidošanai mazākumtautību valodās. Katru gadu Latvijas Sabiedriskais medijs tam velta ievērojamu finansējuma apjomu, ko varētu izlietot citiem mērķiem, piemēram, mazākumtautību uzrunāšanai latviešu valodā, jaunu pakalpojumu veidošanai un tehnoloģiskajai attīstībai, taču apstrīdētās normas to liedz.

Ar apstrīdētajām normām tiek pārkāpts Satversmē nostiprinātais nacionālas valsts princips, jo tās rada tādu situāciju, ka Latvijas sabiedrība tiek dalīta divās informatīvajās telpās. Šāda Latvijas Sabiedriskā medija darbība ir pretrunā ar Satversmē un tās ievadā noteikto latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas principu, kam ir būtiska nozīme demokrātiskās līdzdalības un saliedētas sabiedrības nodrošināšanā. Ar apstrīdētajām normām tiek vājināts latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas statuss, un līdz ar to ilgtermiņā var tikt būtiski ietekmēta valsts drošība.

No Satversmes neizriet tas, ka valstij būtu pienākums sniegt informāciju mazākumtautībām tieši attiecīgās mazākumtautības valodā. Lai veicinātu visu Latvijas iedzīvotāju sajūtu, ka viņi ir piederīgi Latvijai, sabiedrības integrāciju un padziļinātu izpratni par sabiedriskajiem, sociālajiem un kultūras procesiem, ir iespējams sniegt mazākumtautībām informāciju arī latviešu valodā. Pirmajā apstrīdētajā normā noteiktais obligātais pienākums veidot raidījumus, to fragmentus un citus pakalpojumus mazākumtautību valodās pats par sevi negarantē šajā normā noteikto mērķu sasniegšanu. Turklāt sabiedriskie mediji, veidojot savas programmas un pakalpojumus, acīmredzami dod priekšroku tikai vienai no mazākumtautību valodām – krievu valodai.

Apstrīdētās normas neveicina sabiedrības integrāciju un kopējo līdzdalību demokrātiskajos procesos. Tās neatbilst arī dokumentam “Nacionālās drošības koncepcija 2023”, kas noteic, ka sabiedrisko mediju veidotajam saturam jābūt tikai latviešu valodā.

Tiesas sēdē Pieteikuma iesniedzēja pārstāvji papildus norādīja: ja Pirmajā apstrīdētajā normā ietvertais sabiedrisko mediju pienākums veidot raidījumus, to fragmentus un citus pakalpojumus mazākumtautību valodās tiktu formulēts kā tiesība, likumdevējam būtu iespēja apspriest šīs normas piemērošanas aspektus, piemēram, ar Valsts drošības dienestu, deputātiem, kā arī lietpratējiem atbilstoši valsts mērķiem, pieejamiem resursiem un nacionālās drošības interesēm.

Krievu valoda Latvijā ir pašpietiekama, un tās lietojuma veicināšana sabiedriskajos medijos ir pretrunā ar Satversmē noteiktajām vērtībām. Minētais neattiecas uz citām mazākumtautību valodām, jo to lietojums sabiedriskajos medijos pēc būtības nerada informācijas telpas fragmentācijas risku.

Apstrīdētās normas nav pietiekami skaidri formulētas attiecībā uz to, vai sabiedriskajiem medijiem ir pienākums vai tiesības sniegt saturu mazākumtautību valodās, tostarp krievu valodā. No Pirmajā apstrīdētajā normā ietvertā principa izriet, ka valodu politika sabiedrisko mediju satura aspektā ir konstitucionāli nozīmīgs jautājums, tāpēc par to būtu jālemj likumdevējam pašam. Nav pieļaujams tas, ka šo jautājumu izlemtu pats sabiedriskais medijs vai Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (turpmāk – Sabiedrisko mediju padome).

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 4. panta pirmajam teikumam, un lūdz izbeigt tiesvedību par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes ievadam un 4. panta otrajam teikumam.

Satversmes ievada piektās rindkopas otrā teikuma vārdi “latviešu valoda kā vienīgā valsts valoda” raksturo latviešu valodu kā vienu no Latvijas valsts identitātes elementiem, tomēr minētie vārdi nav uzskatāmi par vispārsaistošu tiesību normu. Satversmes ievada piektās rindkopas otrais teikums un 4. panta pirmais teikums ir formulēti līdzīgi. Apstrīdēt tiesību normas atbilstību Satversmes ievadam būtu iespējams tikai tādā gadījumā, ja Satversmes ievadā ietvertu tiesību normu saturs skaidri neizrietētu no citām Satversmē ietvertajām tiesību normām. Pieteikuma iesniedzēja apsvērumi par apstrīdēto normu satversmību ir saistīti ar Satversmes 4. panta pirmo teikumu, bet ne otro teikumu, kurš attiecas uz Latvijas karogu.

Pieņemot apstrīdētās normas, likumdevējs ir ievērojis labas likumdošanas principu. Gan Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma, gan tā grozījumu izstrādes un pieņemšanas gaitā par attiecīgajiem likumprojektiem tika plaši diskutēts, kā arī tika pieaicinātas un uzklauskātas daudzas un dažādas institūcijas un organizācijas. Tika pienācīgi izvērtēti dažādi jautājumi, kas attiecas uz latviešu valodas un svešvalodu, tostarp mazākumtautību valodu, lietojumu sabiedriskajos

medijos. Šā izvērtējuma rezultātā netika saskatīta nepieciešamība atteikties no Latvijas tiesību sistēmā jau ilgstoši pastāvējušā principa, ka sabiedriskie mediji var veidot saturu svešvalodās, tostarp mazākumtautību valodās.

Princips, ka sabiedriskajiem medijiem ir rīcības brīvība veidot noteiktu daļu to satura svešvalodās, tostarp arī mazākumtautību valodās, ir nostiprināts Latvijas tiesību sistēmā jau kopš 1995. gada 24. augusta, kad stājās spēkā Radio un televīzijas likums. No Pirmās apstrīdētās normas gramatiskā formulējuma varētu rasties iespaids, ka tiesību norma ir formulēta imperatīvi. Tomēr imperatīva ir tikai tajā ietvertā principa ievērošana attiecībā uz satura veidošanu mazākumtautību valodās sabiedriskajos medijos. Proti, izstrādājot sabiedrisko pasūtījumu, ir jāievēro visi Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 3. pantā nostiprinātie pamatprincipi to kopsakarā, respektējot arī pie mazākumtautībām piederīgo personu un mazākumtautību valodu aizsardzību. Savukārt veidi un līdzekļi, kā sasniegt minētā principa mērķus, jau ir tā piemērošanas jautājums, kurā sabiedriskajiem medijiem ir plaša rīcības brīvība. Turklāt Pirmā apstrīdētā norma neparedz konkrēti krievu valodas lietojumu sabiedriskajos medijos.

Otrā apstrīdētā norma paredz nevis Latvijas Sabiedriskā medija pienākumu, bet gan rīcības brīvību lemt par to, vai vienas radio un televīzijas programmas raidlaiku vai tā daļu atvēlēt raidījumiem citās valodās, kā arī šīs normas īstenošanas veidu. Šī norma attiecas ne tikai uz mazākumtautību valodām, bet arī jebkuru citu svešvalodu. Tomēr jāņem vērā, ka, arī piemērojot Otro apstrīdēto normu, ir jāievēro Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 3. pantā nostiprinātie pamatprincipi, tostarp Pirmā apstrīdētā norma.

Satversmes 4. panta pirmais teikums kā nacionālas valsts principa atspoguļojums aplūkojams arī kopsakarā ar Satversmes 100. pantā ietvertajām sabiedrisko mediju tiesībām sniegt informāciju un ikviena sabiedrības locekļa tiesībām saņemt informāciju. Apstrīdētās normas aizsargā tādu būtisku vārda brīvības izpausmi kā informatīva, izglītojoša un izklaidējoša satura veidošana un sniegšana sabiedrībai mazākumtautības valodā vai citā svešvalodā sabiedriskajos medijos. Tāpat jāņem vērā arī Satversmes 114. pantā ietvertās mazākumtautību tiesības un no starptautiskajām saistībām izrietošās mazākumtautību tiesību aizsardzības prasības.

Sabiedrisko mediju pārvaldības likums un Elektronisko plašsaziņas

līdzekļu likums izvirza prasību, ka ikvienā programmā, raidījumā un pakalpojumā primāri ir lietojama valsts valoda. Minētie normatīvie akti jau ierobežo svešvalodu, tostarp mazākumtautību valodu, lietojumu sabiedriskajos medijos. Tādējādi tiek nodrošināta vairāku konstitucionālu vērtību – valsts valodas, vārda brīvības un mazākumtautību tiesību – savstarpēja saskaņošana un līdzsvarota aizsardzība. Apstrīdētās normas neveicina divu atšķirīgu informatīvo telpu veidošanos. Svešvalodu, tostarp mazākumtautību valodu, lietojums sabiedriskajos medijos tieši paplašina vienotās vērtībās un principos balstītā satura pieejamību plašākai sabiedrības daļai – arī tai, kura neprot latviešu valodu.

Apstrīdēto normu pamatā ir arī kvalitatīva, Latvijas valsts vērtībām un principiem atbilstoša sabiedrisko mediju satura veidošana un sniegšana sabiedrībai kā Krievijas informatīvo telpu pārstāvošo informācijas avotu alternatīva. Apstrīdētās normas sniedz ikvienam sabiedrības loceklim iespēju salīdzināt, kritiski izvērtēt iegūto informāciju un kvalitatīvi piedalīties publiskās debatēs, kas ir neatņemama demokrātiskas sabiedrības dzīves sastāvdaļa.

Tiesību piemērotāja uzdevums ir nodrošināt tādu apstrīdēto normu piemērošanas praksi, kas ne tikai neapdraudētu valsts drošību, bet pat veicinātu Latvijas sabiedrības izpratni par valsts drošību un tās aizsardzību. Apstrīdētās normas nav pretrunā arī ar dokumentā “Nacionālās drošības koncepcija 2023” noteikto. Savukārt finansējuma plānošanas, piešķiršanas, noteikšanas un izlietošanas lēmumi ir balstīti politiska, ekonomiska un finansiāla rakstura lietderības apsvērumos, kas nav pārbaudāmi Satversmes tiesā.

Saeimas pārstāve tiesas sēdē papildus uzsvēra to, ka apstrīdēto normu pieņemšana bija likumdevēja apzināts lēmums un ka tajās ir ņemta vērā sabiedrisko mediju redakcionālā brīvība, kā arī Sabiedrisko mediju padomei piešķirtā autonomija un kompetence. Apstrīdētās normas ir pietiekami elastīgas, lai katru gadu, izstrādājot sabiedrisko pasūtījumu, tās varētu tikt piemērotas atbilstoši ģeopolitiskajai situācijai, pētījumu, tostarp mediju lietošanas paradumiem veltītu pētījumu, un datu analīzei.

Viena informācijas telpa pastāv arī tad, ja viens un tas pats saturs, pamatojoties uz vienotiem principiem un vērtībām, tiek veidots dažādās valodās. Tāda situācija, ka saturs dažādās valodās tiek atspoguļots atšķirīgi, nevar tikt vispārināta un attiecināta uz sabiedrisko mediju saturu un politiku pašu par sevi.

Valodu proporcijas vai citu Latvijas Sabiedriskajam medijam obligāti ievērojamu satura veidošanas kritēriju noteikšana normatīvajos aktos nozīmētu to, ka minētais regulējums būtu bieži grozāms, mainoties sabiedrības vajadzībām un mediju lietošanas paradumiem. Šāda pieeja neatbilstu ilgtspējīgai likumdošanas praksei. Ja Pirmā apstrīdētā norma būtu formulēta tādējādi, ka sabiedriskajiem medijiem ir tikai tiesības veidot saturu mazākumtautību valodās, tas nozīmētu arī iespēju šādu saturu neveidot. Savukārt tas nonāktu pretrunā ar minētajā normā ietvertā principa jēgu un mērķi.

Sabiedrisko mediju darbību regulējošais normatīvais regulējums kopumā paredz vismaz 14 robežas, kuras nodrošina apstrīdēto normu un citu vērtību līdzsvarotu piemērošanu. Par šādu robežu ir uzskatāmi, piemēram, Pirmajā apstrīdētajā normā ietvertie mērķi, sabiedrisko mediju darbības pamatprincipi, vispārējie tiesību principi, tostarp samērīguma princips, kā arī Satversme un starptautiskie dokumenti.

4. Pieaicinātā persona – Kultūras ministrija – pievienojas Saeimas atbildes rakstā paustajam viedoklim par apstrīdēto normu atbilstību Satversmei.

Atbilstoši Eiropas Padomes Vispārējai konvencijai par nacionālo minoritāšu aizsardzību (turpmāk – Minoritāšu konvencija) sabiedriskajiem medijiem ir jāgarantē mazākumtautību valodu pārstāvība un valstij jāpiešķir atbalsts sabiedriskajiem medijiem un programmām, kuru mērķauditorija ir mazākumtautības. Mazākumtautību valodās veidots saturs sabiedriskajos medijos veicina un stiprina sabiedrības saliedētību.

Latvijas mediju politikas pamatnostādnes 2024.–2027. gadam paredz, ka mediju saturā ir vairāk jāuzrunā Latvijā dzīvojošās mazākumtautības latviešu valodā, lai sekmētu mazākumtautību piedalīšanos diskusijās par sabiedriski nozīmīgiem jautājumiem, atspoguļotu sabiedrības daudzveidību, iekļaujošās sabiedrības veidošanos un veicinātu to, ka mazākumtautības izjūt savu piederību Latvijai. Lai nodrošinātu minēto mērķu sasniegšanu, no 2026. gada 1. janvāra Latvijas Sabiedriskais medijs pāriet uz konceptuāli jaunu pieeju satura radīšanai mazākumtautību valodās, veicinot vienotas, nevis divkopienu sabiedrības pastāvēšanu.

Lai gan apstrīdētās normas neparedz noteiktu proporciju, kādā sabiedriskajiem medijiem jāveido saturs konkrētās valodās, Sabiedrisko mediju padomei, izstrādājot un apstiprinot sabiedrisko pasūtījumu, ir jāņem vērā apstrīdētajās normās noteiktie pamatprincipi un pēc iespējas dažādu sabiedrības grupu vajadzības un intereses. Nevarētu būt iespējams tāds sabiedriskais pasūtījums, kas neietver satura veidošanu mazākumtautību valodās.

Pētījuma “Par Latvijas mazākumtautību iedzīvotāju sabiedrisko mediju lietojuma paradumiem un vajadzībām” secinājumos uzsvērts, ka gadījumā, ja sabiedrisko mediju satura veidošana mazākumtautību valodās tiktu pārtraukta vai ierobežota, mazinātos mazākumtautību uzticēšanās Latvijas valstij un mediju videi.

Tiesas sēdē Kultūras ministrijas pārstāves papildus norādīja uz to, ka sabiedrisko mediju pieejamība un auditorijas sasniedzamība ir būtisks jautājums. Proti, ja sabiedriskajiem medijiem tiktu liegta iespēja veidot saturu un uzrunāt sabiedrību svešvalodās, tostarp mazākumtautību valodās, tiem tiktu liegta iespēja pildīt savas saistības pret sabiedrību. Tas savukārt mazinātu uzticēšanos sabiedriskajiem medijiem, kā arī radītu risku, ka sabiedrība sāks izmantot citus, mazāk kvalitatīvus un uzticamus informācijas avotus.

Mazākumtautības, jo īpaši tās, kuras patērē saturu tikai savā valodā, piemēram, krievu valodā, bieži ir pakļautas ārvalstu mediju ietekmei. Šādi mediji var izplatīt arī tādu saturu, kas apdraud Latvijas informatīvo telpu un demokrātiskos procesus.

5. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – pievienojas Saeimas atbildes rakstā paustajiem secinājumiem.

Jautājums par svešvalodu, tostarp mazākumtautību valodu, lietošanu līdztekus valsts valodai ir regulēts dažādu nozaru normatīvajos aktos, likumdevējam rūpīgi izsverot un savstarpēji līdzsvarojot nepieciešamību gan aizsargāt valsts valodu kā konstitucionālu vērtību, gan arī rūpēties par citu sabiedrībai nozīmīgu interešu un vērtību aizsardzību. Savukārt jautājums par sabiedriskā pasūtījuma satura veidošanu attiecas uz apstrīdēto normu piemērošanu.

6. Pieaicinātā persona – Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome – uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes ievadam un 4. pantam.

Ja tiek veidots jauns likums un tajā pārņemtas cita likuma normas, labas likumdošanas princips prasa tiesību normu izvērtēšanu un diskusiju, īpaši gadījumos, kad normas tiek būtiski mainītas. Lai gan apstrīdētās normas maina iepriekš spēkā bijušo – Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā iekļauto – regulējumu, diskusijas par jauna regulējuma nepieciešamību nav notikušas.

Sabiedriskais medijs nevar veidot saturu tikai valsts valodā, jo tam atbilstoši Pirmajai apstrīdētajai normai ir obligāts pienākums veidot saturu arī mazākumtautību valodās. Uzliekot sabiedriskajiem medijiem pienākumu veidot raidījumus, to fragmentus un citus pakalpojumus mazākumtautību valodās, kā arī paredzot iespēju veidot veselas programmas jebkurā svešvalodā, netiek ievērots no Satversmes izrietošais valsts pienākums nodrošināt to, ka latviešu valoda ir sabiedrības kopējā saziņas un demokrātiskās līdzdalības valoda. Pirmā apstrīdētā norma neatbilst arī dokumentā “Nacionālās drošības koncepcija 2023” noteiktajam, ka sabiedrisko mediju saturam jātiek sniegtam tikai latviešu valodā.

Apstrīdētās normas neparedz proporciju, kādā sabiedriskajiem medijiem jāveido saturs konkrētās valodās. Nozīme ir tam, vai sabiedriskais medijs veido vai neveido vairāk kā vienu programmu. To, cik liela daļa no programmas vai programmu skaita var tikt veltīta saturam mazākumtautību valodās, var noteikt sabiedriskā pasūtījuma veidošanas vadlīnijās vai sabiedriskā pasūtījuma plānā, ko apstiprina Sabiedrisko mediju padome, kā arī sabiedriskajam medijam izsniegtās apraides atļaujas pielikumā – darbības pamatnosacījumos, kurus apstiprina Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome.

Tiesas sēdē Nacionālās elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomes pārstāvji skaidroja, ka, mainoties Sabiedrisko mediju padomes locekļu sastāvam vai pat tikai divu locekļu viedoklim, ir iespējams ne tikai atjaunot to situāciju, kad bija spēkā Latvijas Sabiedriskā medija radio programmai “Latvijas Radio 4 – Doma laukums” izsniegtā apraides atļauja, bet arī paplašināt Latvijas Sabiedriskā medija saturu krievu vai kādā citā mazākumtautības valodā.

7. Pieaicinātā persona – Sabiedrisko mediju padome – uzskata, ka apstrīdētās normas nodrošina konstitucionālo vērtību – valsts valodas, vārda brīvības un mazākumtautību tiesību – līdzsvarotu aizsardzību.

Pirmajā apstrīdētajā normā ietvertais regulējums uzsver sabiedriskā medija uzdevumu demokrātiskā sabiedrībā – veicināt kultūrvēsturisko daudzveidību. Šī norma nenosaka konkrētas mazākumtautību valodas, kurās būtu veidojams sabiedrisko mediju saturs. Tā arī neparedz nedz raidījumiem vai to fragmentiem nodrošināmā raidlaika apjomu, nedz arī raidījumu, to fragmentu vai pakalpojumu skaitu vai īpatsvaru, kā arī konkrētas platformas vai pakalpojumus, kuros būtu veidojams sabiedrisko mediju saturs mazākumtautību valodās vai svešvalodās. Savukārt Otrā apstrīdētā norma līdzsvaro latviešu valodas lietojumu ar tiesībām uz pieeju saturam svešvalodās, vienlaikus nodrošinot latviešu valodas pārsvaru. Arī šī apstrīdētā norma nenosaka nedz konkrētas svešvalodas, nedz arī raidlaika apjomu raidījumiem vai to skaitu, bet gan stiprina piederību Eiropas kultūrtelpai un kalpo valsts drošības aizsardzībai, piemēram, ārvalstu sabiedrības informēšanai par kādu konkrētu Latvijas drošības apdraudējumu.

Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 3. pantā ir iekļauti visi sabiedrisko mediju darbības pamatprincipi, no kuriem izriet sabiedrisko mediju pienākumi. Šobrīd nav iespējams tāds sabiedriskais pasūtījums, kurā nebūtu ietverta satura veidošana mazākumtautību valodās. Turklāt no 2026. gada Latvijas Sabiedriskajā medijā tiek īstenota jauna pieeja dažādu mazākumtautību auditorijas sasniegšanai.

Mazākumtautību valodās vai svešvalodās veidota satura neiekļaušana sabiedriskajā pasūtījumā būtu pretrunā ne tikai ar Pirmajā apstrīdētajā normā, bet arī ar Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 3. panta piektajā, astotajā, desmitajā un trīspadsmitajā daļā noteiktajiem pamatprincipiem. Tā nebūtu uz pētījumiem balstīta pieeja un būtu pretrunā ar sabiedrības vajadzībām. Spēkā esošais regulējums ļauj pārskatīt to, kā tiek realizēts sabiedriskais pasūtījums konkrētas mērķauditorijas uzrunāšanā, un turpināt valsts valodas lietojuma stiprināšanu mazākumtautību auditorijā.

Sabiedrisko mediju padomes pārstāves tiesas sēdē uzsvēra, ka nav iespējama tāda situācija, kurā pilnībā tiktu pārtraukta satura veidošana

svešvalodās, tostarp mazākumtautību valodās. Tādā gadījumā tiktu būtiski samazināta arī auditorija, kuru kopumā sasniedz Latvijas Sabiedriskais medijs, un tas nespētu pilnvērtīgi īstenot savu misiju.

8. Pieaicinātā persona – Latviešu valodas aģentūra – norāda, ka krievu valodas lietošana sabiedriskajos medijos ir pretrunā ar valsts valodas politikas uzdevumiem.

Valodu hierarhijā latviešu valoda ieņem augstāko pozīciju, un tai ir valstiski noteikts atbalsts, piemēram, zinātniskajā, izglītības un juridiskajā aspektā. Lielākajai daļai krievu valodas runātāju ir saikne ar padomju okupācijas laikā īstenoto imigrācijas politiku, nevis vēsturisko piederību Latvijas tradicionālajām mazākumtautībām. Turklāt netiek ievērotas vienlīdzīgas citu mazākumtautību tiesības, jo kopumā tiek uzsvērti tieši krievu valodas nepieciešamība sabiedriskajos medijos.

Valodas dzīvotspējas aprēķinos un valodas politikas īstenošanā plašsaziņas līdzekļi ir viena no svarīgākajām sociolingvistiskajām jomām. Valodas lietojums elektroniskajos plašsaziņas līdzekļos atspoguļo valsts valodas un citu valodu faktisko stāvokli un reālo valodu hierarhiju. Latvijas krieviski runājošo iedzīvotāju informētību lielā mērā nosaka citi informācijas avoti, kuros nereti tiek pausta tendencioza informācija par situāciju un notikumiem Latvijā.

Vienota publiskās informācijas telpa sekmē gan valsts valodas prasmes pilnveidošanu, gan pozitīvas lingvistiskās attieksmes un palīdz veidoties tādai valstiskai pārlicēbai, ka valsts valodas prasme ir nepieciešama pilnvērtīgai dzīvei Latvijas sabiedrībā. Valstij pārstājot finansēt krievu valodā pasniegtu saturu, tiktu noslēgts vienotas informatīvās telpas izveides process. Krievu valodā strādājošie sabiedriskie mediji Latvijā pastāv jau kopš valsts neatkarības atgūšanas, taču to pastāvēšana nav sekmējusi sabiedrības saliedētību un vienotību.

Tiesas sēdē Latviešu valodas aģentūras pārstāve papildus norādīja, ka elektroniskie plašsaziņas līdzekļi ir nozīmīgs valodas apguves un pilnveides avots.

Latvijas Sabiedriskā medija saturā, kas tiek pārraidīts krievu valodā, ir konstatējamas atšķirīgas interpretācijas, izmantota selektīva informācija,

emocionāli piesātināti citāti, retoriski jautājumi, kā arī tiek izraudzīti darbības vārdi ar negatīvu semantisko ievirzi. Tas norāda uz tādu diskursa stratēģiju, kuras mērķis ir nevis informēt sabiedrību, bet gan izraisīt emocionālu reakciju un veidot kritisku vai negatīvu attieksmi pret valsts valodas politiku.

9. Pieaicinātā persona – sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds – norāda, ka Pirmajā apstrīdētajā normā ir ietverts pamatojums tam, kāpēc sabiedriskie mediji veido raidījumus, to fragmentus un citus pakalpojumus mazākumtautību valodās, savukārt Otrās apstrīdētās normas uzdevums ir formulēt priekšnosacījumu iespējai vienu programmu vai tās daļu atvēlēt raidījumiem svešvalodās, tostarp mazākumtautību valodās. Šāds nosacījums pamatoti ierobežo Latvijas Sabiedriskā medija iespējas veidot programmu vai tās daļu svešvalodā, bet vienlaikus nozīmē arī to, ka sabiedriskajam medijam prioritāri ir jāveido programma latviešu valodā.

Satura veidošana mazākumtautību valodās ir nevis sabiedrisko mediju pienākums, bet gan likumā nostiprinātas tiesības. Turklāt šādas tiesības ir noteiktas vienīgi Pirmajā apstrīdētajā normā noteikto mērķu sasniegšanai. Šie mērķi nav patvaļīgi izraudzīti, bet izriet no Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 2. pantā noteiktā sabiedrisko mediju vispārējā stratēģiskā mērķa. Atbilstoši Pirmajai apstrīdētajai normai ir iespējama tāda situācija, ka sabiedriskā pasūtījuma gada plānā netiek ietverta satura veidošana mazākumtautību valodās vai nu tāpēc, ka noteiktie mērķi ir sasniegti, vai arī tāpēc, ka tie atzīti par nesasniedzamiem vai nesvarīgiem.

Sabiedrisko plašsaziņas līdzekļu ombuds tiesas sēdē norādīja, ka ne visi Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 3. pantā ietvertie sabiedrisko mediju darbības pamatprincipi ir imperatīvi. Pamatā tie ir deklaratīvi un to uzdevums ir norādīt Latvijas Sabiedriskajam medijam rīcības virzienu. Proti, tas ir ideāls, uz ko sabiedriskajam medijam jātiecas, veidojot katru satura vienību.

10. Pieaicinātā persona – Latvijas Sabiedriskais medijs – norāda: lai varētu novērtēt sabiedriskā medija radītā satura pienesumu sabiedrībai, katru gadu tiek veikts Latvijas sabiedrisko mediju sabiedriskā labuma pētījums.

Sabiedriskā labuma izvērtēšanas metodoloģija ir izstrādāta, ņemot vērā Sabiedrisko mediju pārvaldības likumā noteikto vispārējo stratēģisko mērķi un sabiedrisko mediju darbības pamatprincipus. Sabiedriskā labuma izvērtējums tiek veikts, balstoties uz sešiem noteiktajiem sabiedriskā labuma mērķiem un četriem pamata caurviju rādītājiem.

Veidojot saturu latviešu valodā, tiek mērķtiecīgi iesaistīti mazākumtautību pārstāvji, tādējādi mazākumtautības tiek parādītas kā daļa no Latvijas sabiedrības. Šāda pieeja palīdz latviešiem vairāk saprast mazākumtautības un savukārt mazākumtautībām nejusties atsvešinātām un attālinātām no Latvijas Sabiedriskā medija dienaskārtības.

Latvijas Sabiedriskais medijs, veidojot informatīvo, analītisko un izglītojošo saturu, rūpējas par to, lai visi Latvijas iedzīvotāji justos piederīgi Latvijai, un tādējādi veicina sabiedrības integrāciju, turklāt arī stiprina latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu, veicina tās lietošanu un nodrošina sabiedrības, arī mazākumtautību, iesaistīšanos satura veidošanā, izvērtēšanā un atgriezeniskās saites nostiprināšanā.

Tiesas sēdē Latvijas Sabiedriskā medija pārstāves norādīja, ka saturs krievu valodā tiek veidots pēc satura integrācijas principa un jebkurā gadījumā pēc vienotiem atbildīgas žurnālistikas principiem. Nav pamatots apgalvojums, ka apstrīdētās normas veidojot divas informatīvās telpas. Tas pēc būtības nav iespējams, ja viens un tas pats saturs tiek veidots dažādās valodās. Gadījumi, kad dažādās valodās veidotais saturs tiek pasniegts atšķirīgi, ir ļoti reti.

Atbilstoši Sabiedrisko mediju padomes lēmumam par konceptuāli jaunu pieeju mazākumtautību uzrunāšanai tās mērķis ir palielināt latviešu valodā veidota satura lietojumu mazākumtautību mērķauditorijā un panākt, ka tā sabiedrības daļa, kura patērē saturu krievu valodā, pakāpeniski pāriet uz satura patērēšanu latviešu valodā.

11. Pieaicinātā persona – Dr. h. c., Assessor. jur., Dipl.-Pol. Egils Levits – norāda, ka Satversmē nav neviena vārda, teikuma vai panta, kam nebūtu juridiskas jēgas un kas pats par sevi vai kontekstā ar citiem vārdiem nesaturētu tiesību normas.

Satversmes ievada piektās rindkopas otrais teikums, kas noteic, ka latviešu valoda ir vienīgā valsts valoda, ir tiesību norma, nevis politiska rekomendācija vai morāls pienākums. Šā teikuma primārā jēga bija precizēt Satversmes 4. panta pirmo teikumu, tādēļ Satversmes ievada piektās rindkopas otrais teikums ir lasāms kopsakarā ar 4. panta pirmo teikumu.

Minētā Satversmes ievada norma attiecas ne tikai uz valsts valodas formālo statusu, bet arī uz tās funkcijām. Šīs normas pamatjēga ir noteikt, ka neviena cita valoda nedz juridiski, nedz arī faktiski nedrīkst pildīt kādu no valsts valodas funkcijām.

Pirmā apstrīdētā norma uzliek sabiedriskajiem medijiem pienākumu noteiktu daļu satura veidot mazākumtautību valodās. To apstiprina arī iepriekš spēkā bijušais regulējums, jo likumdevējs attiecīgo formulējumu ir apzināti mainījis no iespējamības uz pavēles formu. Tomēr Sabiedrisko mediju pārvaldības likums ir formulēts tādā veidā, ka nav ievērots Satversmes ievadā ietvertais norādījums uz integrētu un saliedētu Latvijas tautu.

Satversmes ievada ceturtajā rindkopā citstarp noteikts, ka Latvija ciena mazākumtautības. Šāds cieņas apliecinājums ir arī Satversmes 114. pants, un tajā noteiktās pie mazākumtautībām piederošo personu tiesības ir skatāmas kopsakarā ar Satversmes ievadā noteikto latviski nacionālas valsts virsprincipu, latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas un integrētas un saliedētas Latvijas tautas konceptu.

Satversmes 114. pants dod pie mazākumtautībām piederošām personām šajā pantā noteiktās tiesības, taču tās neaizstāj piederību kopējai Latvijas tautai. Lai šo piederības sajūtu panāktu un uzturētu, valsts uz minēto tiesību pamata veicina sabiedrības integrāciju un saliedētību. Tas savukārt nozīmē, ka mazākumtautību līdzdalība kopējā Latvijas sabiedrības dzīvē, politikā, kultūrā tiek nodrošināta caur latviešu valodu.

Apstrīdētajās normās noteiktais sabiedrisko mediju pienākums veidot saturu mazākumtautību valodās nenoskaidro šā pienākuma saturu atkarībā no tā, vai runa ir par krievu valodu, kura Latvijas sabiedrībā ir pašpietiekama un joprojām faktiski tiecas pildīt dažas no valsts valodas funkcijām, vai par citām mazākumtautību valodām, kuras uz to netiecas, bet kurām šāda veicināšana ir nepieciešama. No Satversmes 114. panta kopsakarā ar 4. pantu un ievadu izriet,

ka raidījumi mazākumtautību valodās ir nepieciešami, lai uzturētu mazākumtautības iekšējo komunikāciju par specifiskiem jautājumiem, kas attiecas uz attiecīgās mazākumtautības valodu, etnisko savdabību un kultūru. Taču pie mazākumtautībām piederīgie vienlaikus ir piederīgi arī Latvijas tautai, un tāpēc komunikācijai par šiem jautājumiem jānotiek latviešu valodā. Proti, neviens nedrīkst tikt izslēgts no diskursa un diskriminēts tikai tādēļ vien, ka viņš neprot attiecīgās mazākumtautības valodu. Valstij nav mehānismu, kas šādu likuma tvēruma pārkāpumu nepieļautu vai novērstu. Pašreizējie apstrīdēto normu formulējumi ir pārāk plaši, un tādējādi tās ir pretrunā ar Satversmes ievadu, 4. un 114. pantu.

12. Pieaicinātā persona – Dr. sc. soc. Anda Rožukalne – norāda uz pētījumos konstatēto, ka sabiedriskie mediji fragmentētas mediju politikas, nestabila mazākumtautībām paredzēta satura finansējuma un mainīgas mediju vides apstākļos tomēr ir spējuši piesaistīt lielāko daļu mazākumtautību auditorijas.

Dati par sabiedrisko mediju lietojumu un attieksmi pret tiem liecina, ka mazākumtautību valodās veidots saturs ir nepieciešams, tiek izmantots un veido nozīmīgu daļu no tā mediju satura, kuru izmanto pie mazākumtautībām piederīgie. Sabiedrisko mediju saturs mazākumtautību valodās ir sevišķi nozīmīgs krīzes situācijās.

Mazākumtautību mediju lietošanas paradumi un izmantoto mediju valoda nemainīsies tikai tāpēc vien, ka sabiedrisko mediju saturs būs pieejams tikai latviešu valodā. Joprojām ir un būs pieejams saturs citās valodās, arī krievu valodā, un to izmantot ir vienkārši un ērti pat tiem mazākumtautību pārstāvjiem, kuri prot latviešu valodu. Ja netiks veidots saturs mazākumtautību valodās, tad daļa pie mazākumtautībām piederošo personu vispār pārstās izmantot sabiedrisko mediju saturu.

Labākais risinājums būtu paredzēt sabiedriskajiem medijiem tiesības pēc pašu izvēles veidot saturu mazākumtautību valodās. Iespējams, ka tuvākajā nākotnē to varētu veidot tikai sociālpolitisku krīžu apstākļos, kad būtu svarīgi jebkādā veidā sasniegt visas sabiedrības grupas.

Tiesas sēdē *Dr. sc. soc.* Anda Rožukalne papildus norādīja, ka Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 3. pantā noteiktie sabiedrisko mediju darbības pamatprincipi raksturo sabiedrisko mediju unikālo lomu, kas ietver atbildīgi veidotu augstas kvalitātes saturu, mērķi sasniegt visu sabiedrību un pildīt tādas uzdevumus, kas netiek prasīti no citiem medijiem.

Vienota informatīvā telpa apstākļos, kad sabiedrībai attiecībā uz mediju un informācijas lietojumu ir nodrošināta brīvība, vispār nav pat iespējama.

13. Pieaicinātā persona – *Dr. iur.* Jānis Pleps – norāda, ka latviešu valoda kā vienīgā valsts valoda Latvijas tiesiskajā sistēmā vienlaikus ir arī valsts simbols, konstitucionāla vērtība, vispārējs tiesību princips un konstitucionāla ranga rakstīta tiesību norma, kas ietverta Satversmes tekstā.

Atsevišķie Satversmē pozitivizētie latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas regulējuma elementi veido vienotu un savstarpēji saskanīgu konstitucionālā ranga tiesību normu. Tādējādi Satversmes tekstā ir atspoguļots Latvijas tiesiskās sistēmas vispārējais tiesību princips – latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas princips.

Atbilstoši Satversmes vienotības principam latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas principa piemērošanai būtiski ir visi tā elementi, kas atspoguļoti Satversmes tekstā. Piemēram, Satversmes 4. panta iztulkojums būs pareizs un pilnīgs tikai tad, ja būs ievērots arī Satversmes ievadā un Satversmes 18. pantā noteiktais par latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu. Tā kā Satversmes ievadā ir pozitivizēti atsevišķi latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas principa elementi, tie ir juridiski saistoši kā tiesību norma ar augstāko juridisko spēku. Līdz ar to attiecībā uz latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas principu Satversmes ievada piektajā rindkopā ietvertais regulējums kopsakarā ar Satversmes ievada pirmo rindkopu, kā arī Satversmes 4. un 18. pantu atspoguļo pozitivizētu vispārējo tiesību principu. Tādējādi šajā daļā Satversmes ievada piektā rindkopa ietver vispārsaistošas un tieši piemērojamas tiesību normas – latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas principa elementus.

14. Pieaicinātā persona – *Dr. sc. soc.* Inta Mieriņa – norāda, ka aptuveni puse no tiem Latvijas iedzīvotājiem, kuru dzimtā valoda nav latviešu

valoda, ir Krievijas informācijas kanālu ietekmē. Daudzi no tiem, kuri izmanto Krievijas oficiālos medijus vai sociālos tīklus, vismaz dažreiz izmantojuši arī Latvijas Sabiedrisko mediju krievu valodā vai “Latvijas Radio 4”. Tātad šie Latvijas valsts finansētie avoti nozīmīgai sabiedrības daļai nodrošina informāciju, kas ir alternatīva Krievijas mediju sniegtajai informācijai.

Mazākumtautību valodās veidota satura nodrošinājums sabiedriskajos medijos pašreizējos apstākļos ir vērtējams primāri no valsts drošības viedokļa. Galvenie apstākļi, kas šobrīd nosaka nepieciešamību pēc satura veidošanas mazākumtautību valodās, jo īpaši krievu valodā, ir ģeopolitiskie riski, fakts, ka Latvijā joprojām liela ietekme ir Krievijas propagandas medijiem, Krievijas dezinformācijas kampaņas, kas apzināti vērstas uz Latvijas sabiedrības šķelšanu, un tas, ka noteikta Latvijas iedzīvotāju daļa nezina latviešu valodu. Mazinoties jebkuram no šiem riskiem vai apstākļiem, varētu tikt mazināts arī mazākumtautību valodās veidojamā satura apjoms. Atsevišķu programmu vai raidījumu veidošana mazākumtautības valodā neapdraud latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu.

Dr. sc. soc. Inta Mieriņa tiesas sēdē papildus norādīja, ka mazākumtautību valodās veidotā satura apjoma strauja mazināšana sabiedriskajos medijos nevar tikt uzskatīta par efektīvu instrumentu mazākumtautību integrācijai un iekļaušanai vienotā informācijas telpā.

Par valsts valodas apdraudējumu ir uzskatāma nevis valoda, kuru sabiedriskie mediji izvēlas sava satura veidošanai, bet gan pats saturs. Ja kvalitatīvs saturs tiek nodrošināts krievu valodā un tas ir saskanīgs ar saturu latviešu valodā, tad tiek veidota saliedēta informatīvā telpa.

Secinājumu daļa

15. Izskatāmā lieta ierosināta par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes ievadam un 4. pantam. Saeima lūdz izbeigt tiesvedību daļā par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes ievadam un norāda, ka Satversmes ievada piektās rindkopas vārdi “latviešu valoda kā vienīgā valsts valoda” nav uzskatāmi par vispārsaistošu tiesību normu. Tāpat Saeima lūdz izbeigt tiesvedību lietā daļā par

apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 4. panta otrajam teikumam, jo izskatāmā lieta neskar jautājumus, kas attiecas uz Latvijas valsts karogu.

15.1. Katru valsti raksturo tās konstitucionālā identitāte, kas to atšķir no citām valstīm un atklāj gan valststiesisko identitāti, gan arī valsts iekārtas identitāti. Satversmes ievadā citstarp ietverti Latvijas valsts iekārtas identitāti noteicošie demokrātijas, tiesiskuma, nacionālas un sociāli atbildīgas valsts virsprincipi, kas kopumā veido Latvijas valsts demokrātiskās iekārtas modeli. Tie uzskatāmi par vispārsaistošām tiesību normām (*sal. sk. Satversmes tiesas 2021. gada 4. jūnija sprieduma lietā Nr. 2020-39-02 14.1. punktu*).

Satversmes ievada piektās rindkopas otrajā teikumā latviešu valoda ir noteikta par vienīgo valsts valodu.

Nacionālas valsts virsprincips atklāj un raksturo Latvijas valsts dibināšanas pamatā esošo ideālu, proti, savu – nacionālu – valsti. Tas ir Latvijas valsts esību veidojošs elements, un atbilstoši tam latviešu valoda piešķir Latvijas valstij noteiktu – un tieši latvisku – nacionāli kulturālo identitāti. Proti, latviešu valoda ir nacionālas valsts virsprincipa galvenā izpausme, kas veido Latvijas valsts identitāti. Bez latviešu valodas nav iespējama tādas Latvijas valsts, kāda tā nostiprināta Satversmē, esība. Pienākums nodrošināt latviešu valodai valsts valodas statusu un gādāt par tās aizsardzību izriet no minētās vispārsaistoša rakstura Satversmes ievada normas.

Saeima norāda: ja tiktu pieņemts, ka gan Satversmes ievada piektās rindkopas otrajā teikumā noteiktais par latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu, gan arī Satversmes 4. panta pirmais teikums ir tiesību normas ar līdzvērtīgu tvērumu, tad varētu secināt, ka konstitucionālais likumdevējs šo normu saturu un jēgu Satversmē ir atkārtojis divreiz.

Katrai Satversmē iekļautajai normai ir konkrēts saturs un nozīme. Konstitucionālais likumdevējs norādījumu par latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu ir ietvēris vairākās Satversmes normās, tostarp arī Satversmes ievadā. Tas liecina nevis par normu atkārtošānu vai dublēšanu, bet gan par konkrēta satura piešķiršanu katrai no tām. Visas šīs normas kopumā veido vienotu latviešu valodas konstitucionālo regulējumu.

Mērķis, kura dēļ Satversmes ievada piektās rindkopas otrajā teikumā tika ietverts regulējums par latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu, bija precizēt

Satversmes 4. panta pirmo teikumu, kas vispārīgi noteic, ka latviešu valoda Latvijā ir valsts valoda, un piešķir latviešu valodai valsts valodas funkcijas (*sk. Dr. h. c., Assessor. jur., Dipl.-Pol. Egila Levita viedokli*). Proti, likumdevējs, minētajā Satversmes ievada teikumā ietverot vārdu “vienīgā”, ir vēlējis noteikt, ka valsts valodas statuss piešķirams vienīgi latviešu valodai. Arī Satversmes ievada izstrādes materiāli liecina par likumdevēja gribu Satversmes ievadā uzsvērt un nostiprināt jeb padarīt redzamus valsts pamatus, arī latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas būtību (*sk. likumprojekta Nr. 1075/Lp11 “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē” anotāciju. Pieejama: saeima.lv*).

Līdz ar to secināms, ka Satversmes ievada piektās rindkopas otrajā teikumā noteiktais par latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu ir vispārsaistoša tiesību norma. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktam Satversmes tiesas kompetencē ir vērtēt, vai likumu normas atbilst vispārsaistošām Satversmes normām, tādēļ tiesvedība lietā šajā daļā nav izbeidzama.

15.2. Satversmes 4. panta otrais teikums paredz, ka Latvijas karogs ir sarkans ar baltu svītru.

Izskatāmajā lietā nav jālemj par jautājumiem, kas attiecas uz valsts karogu. Tātad tiesvedība lietā daļā par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 4. panta otrajam teikumam ir izbeidzama.

Līdz ar to tiesvedība lietā daļā par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes ievada piektās rindkopas otrajā teikumā noteiktajam par latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu nav izbeidzama, bet daļā par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 4. panta otrajam teikumam ir izbeidzama, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu.

16. Izskatāmajā lietā ir jāvērtē divu tiesību normu atbilstība divām Satversmes normām, tādēļ Satversmes tiesai ir jānosaka efektīvākā pieeja šīs atbilstības vērtēšanai. Lai to noteiktu, visupirms nepieciešams atklāt apstrīdēto normu saturu.

16.1. Pirmā apstrīdētā norma noteic, ka sabiedriskie mediji, tostarp Latvijas Sabiedriskais medijs, veido raidījumus, to fragmentus un citus

pakalpojumus (turpmāk arī – saturs) mazākumtautību valodās, lai veicinātu visu Latvijas iedzīvotāju sajūtu, ka viņi ir piederīgi Latvijai, sabiedrības integrāciju Latvijā kā nacionālā valstī un padziļinātu izpratni par sabiedriskajiem, sociālajiem un kultūras procesiem.

Lietā ir izteikti atšķirīgi viedokļi par to, vai Pirmā apstrīdētā norma paredz pienākumu vai tiesības sabiedriskajiem medijiem veidot saturu mazākumtautību valodās. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka minētā norma paredz šādu obligātu pienākumu, jo pirms Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma stāšanās spēkā šāds pienākums sabiedriskajiem medijiem likumā nebija noteikts. Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka Pirmā apstrīdētā norma nav pietiekami skaidri formulēta, jo tās piemērotājiem ir atšķirīga izpratne par tās saturu un tādējādi ir pārkāpts labas likumdošanas princips. Savukārt Saeima norāda, ka obligāta ir tikai Pirmajā apstrīdētajā normā ietvertā principa – veidot saturu mazākumtautību valodās – ievērošana, bet tas, kā šis princips tiek īstenots, jau ir attiecīgās tiesību normas un citu ar to saistīto tiesību normu piemērošanas jautājums.

Pirms Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma stāšanās spēkā Latvijas tiesību sistēmā pastāvēja princips, ka sabiedriskais medijs var veidot saturu arī mazākumtautību valodās. Piemēram, Radio un televīzijas likumā bija noteikts, ka Latvijas Radio un Latvijas Televīzija pirmajā izplatīšanas tīklā savu programmu veido kā nacionālo programmu valsts valodā, savukārt 20 procentus gada raidlaika programmā varēja atvēlēt arī raidījumiem mazākumtautību valodās (*sk. Radio un televīzijas likuma 62. panta pirmo un otro daļu redakcijā, kas bija spēkā līdz 2010. gada 10. augustam*). Arī Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā, ar kuru aizstāts Radio un televīzijas likuma regulējums, tika saglabātas elektronisko plašsaziņas līdzekļu tiesības lietot mazākumtautības valodu un citas valodas (*sk. Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 2. panta otrās daļas 4. punktu redakcijā, kas bija spēkā līdz 2020. gada 31. decembrim*).

Tādējādi secināms, ka tiesiskais regulējums līdz Pirmās apstrīdētās normas spēkā stāšanās brīdim pats par sevi neaizliedza sabiedriskajiem medijiem veidot saturu mazākumtautību valodās. Tomēr no tiesiskā regulējuma vārdiskā formulējuma neizrietēja tas, ka satura veidošana mazākumtautību valodās būtu sabiedrisko mediju pienākums.

Noskaidrojot Pirmās apstrīdētās normas saturu, jāņem vērā arī tas, ka šī norma ir daļa no Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 3. pantā ietvertajiem sabiedrisko mediju darbības pamatprincipiem. Visi minētajā pantā ietvertie pamatprincipi, tostarp neatkarība, latviskā identitāte, latviešu valodas stiprināšana, viedokļu daudzveidība, redakcionālā brīvība un citi, veido vienotu un harmonisku sistēmu. Tie visi ir vienlīdz nozīmīgi un ievērojami sabiedrisko mediju darbībā.

Sabiedriskie mediji veido saturu, ņemot vērā sabiedrisko pasūtījumu. Ar sabiedrisko pasūtījumu tiek īstenots sabiedriskā elektroniskā plašsaziņas līdzekļa vispārējais mērķis un vidējā termiņa darbības stratēģija, kā arī sabiedriskā pasūtījuma gada plāns. Sabiedrisko mediju vidējā termiņa darbības stratēģiju un sabiedriskā pasūtījuma gada plānu veido saskaņā ar šā likuma 3. pantā noteiktajiem sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbības pamatprincipiem, ņemot vērā arī Pirmo apstrīdēto normu (*sk. Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 9. panta ceturto daļu un 11. panta trešo daļu*).

Tas nozīmē, ka atbilstoši spēkā esošajam regulējumam nav iespējams tāds sabiedriskais pasūtījums, kas neparedzētu satura veidošanu mazākumtautību valodās. Sabiedriskā pasūtījuma izstrādē, kā arī sabiedriskajiem medijiem, veidojot saturu mazākumtautību valodās, ir jātiecas uz Pirmajā apstrīdētajā normā ietvertajiem mērķiem – veicināt visu Latvijas iedzīvotāju sajūtu, ka viņi ir piederīgi Latvijai, sabiedrības integrāciju Latvijā kā nacionālā valstī un padziļinātu izpratni par sabiedriskajiem, sociālajiem un kultūras procesiem.

Tātad Pirmajā apstrīdētajā normā ir noteikts sabiedrisko mediju pienākums veidot saturu mazākumtautību valodās. Attiecīgi nav gūstams apstiprinājums tam, ka Pirmās apstrīdētās normas pieņemšanas procesā būtu pārkāpts labas likumdošanas princips, jo tā neesot pietiekami skaidri formulēta.

16.2. Otrā apstrīdētā norma noteic, ka gadījumā, ja Latvijas Sabiedriskais medijs veido vairākas programmas, vienu radio un vienu televīzijas programmu vai daļu vienas radio un vienas televīzijas programmas raidlaika var atvēlēt raidījumiem svešvalodās, ieskaitot arī valsts valodā subtitrētas kinofilmas vai teātra izrādes. Minētā tiesību norma ir izņēmums no Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 8. panta trešajā daļā ietvertā principa, ka Latvijas

Sabiedriskais medijs savu programmu veido kā nacionālo programmu valsts valodā, tai skaitā latgaliešu rakstu valodā.

No Otrās apstrīdētās normas formulējuma secināms, ka tajā likumdevējs ir paredzējis Latvijas Sabiedriskā medija tiesības atvēlēt vienu radio un vienu televīzijas programmu vai tās raidlaika daļu raidījumiem svešvalodās. Šo secinājumu apliecina arī tas, ka likumprojekta Nr. 43/Lp13 "Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likums" izskatīšanas gaitā atbildīgajā Saeimas komisijā un Saeimas sēdēs tika vērtēts priekšlikums aizstāt vārdus "var atvēlēt raidījumiem svešvalodās" ar vārdiem "atvēl raidījumiem svešvalodās" (sk. likumprojekta Nr. 43/Lp13 "Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likums" priekšlikumu tabulas uz trešo lasījumu 27. priekšlikumu. Pieejama: saeima.lv). Taču šāds priekšlikums netika atbalstīts un Otrajā apstrīdētajā normā tika saglabātas Latvijas Sabiedriskā medija tiesības, nevis pienākums atvēlēt programmu vai tās raidlaika daļu raidījumiem svešvalodās (sk. Saeimas 2020. gada 19. novembra sēdes stenogrammu. Pieejama: saeima.lv).

Tātad Otrajā apstrīdētajā normā likumdevējs ir paredzējis Latvijas Sabiedriskā medija tiesības, citstarp arī tiesības izvēlēties, kā īstenot tam Pirmajā apstrīdētajā normā noteikto pienākumu. Ja Latvijas Sabiedriskais medijs veido vairākas programmas, tad viena radio un viena televīzijas programma kopumā vai programmas raidlaika daļa var tikt atvēlēta raidījumiem svešvalodās, tostarp mazākumtautību valodās. Turklāt minētā norma nenosaka nedz konkrētas svešvalodas, tostarp mazākumtautību valodas, nedz arī raidījumiem svešvalodās atvēlamās programmas daļas apjomu.

16.3. Valsts valoda Latvijā ir latviešu valoda. Valsts nodrošina arī latgaliešu rakstu valodas kā latviešu valodas vēsturiskā paveida un lībiešu valodas kā pirmiedzīvotāju (autohtonu) valodas saglabāšanu, aizsardzību un attīstību. Tātad ikviena cita valoda ir uzskatāma par svešvalodu.

Nemot vērā lietas materiālus un arī tiesas sēdē paustos viedokļus, secināms, ka Pieteikuma iesniedzēja apsvērumi par abu apstrīdēto normu satversmību ir saistīti nevis ar programmu vai programmas raidlaika daļas atvēlēšanu raidījumiem vai to fragmentiem jebkurā svešvalodā, bet gan vienīgi mazākumtautību valodās. Tādēļ Satversmes tiesa Otro apstrīdēto normu vērtēs,

ciktāl tā attiecas uz mazākumtautību valodām.

Ievērojot apstrīdēto normu saturu, kas šajā spriedumā jau tika atklāts, Satversmes tiesa secina, ka abas apstrīdētās normas ir savstarpēji cieši saistītas, tādēļ tās izskatāmajā lietā nevar tikt vērtētas atrauti viena no otras. Arī prasījums par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes ievada normai un Satversmes 4. panta pirmajam teikumam ir argumentēts ar vieniem un tiem pašiem apsvērumiem.

Nemot vērā visu iepriekš minēto, Satversmes tiesa vērtēs, vai apstrīdētās normas kā vienots tiesiskais regulējums, ciktāl tās uzliek sabiedriskajam medijam pienākumu veidot saturu mazākumtautību valodās un šā pienākuma izpildei piešķir tiesības vienu radio un vienu televīzijas programmu vai tās raidlaika daļu atvēlēt raidījumiem mazākumtautību valodās, atbilst Satversmes ievada piektās rindkopas otrajā teikumā noteiktajam par latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu kopsakarā ar Satversmes 4. panta pirmo teikumu.

17. No Satversmes ievada piektās rindkopas otrā teikuma kopsakarā ar 4. panta pirmo teikumu izriet, ka latviešu valoda pilda vienīgās valsts valodas funkcijas jeb ir visu Latvijas iedzīvotāju – gan pie valstsnācijas, gan pie mazākumtautībām piederošo personu – kopējā saziņas valoda un demokrātisko sabiedrību vienojoša valoda (*sal. sk. Satversmes tiesas 2019. gada 13. novembra sprieduma lietā Nr. 2018-22-01 18. punktu*).

Latviešu valoda ir visas Latvijas sabiedrības kopējā valoda. Kopēja valoda nepieciešama, lai demokrātiskā sabiedrībā pieņemtu lēmumus un savstarpēji sadarbotos. Tā ir valsts valodas statusa jēga un vienlaikus arī saliedētas sabiedrības un labi funkcionējošas demokrātijas priekšnoteikums (*sal. sk. Satversmes tiesas 2023. gada 9. februāra sprieduma lietā Nr. 2020-33-01 30. punktu*). Saliedētas sabiedrības pamatā ir kopīgas vērtības un savstarpēja uzticēšanās. Saliedētā sabiedrībā ikviens jūtas piederīgs un iesaistās valsts dzīvē. Tieši kopēja valoda ir priekšnoteikums šo mērķu sasniegšanai. Latvijā saliedēta sabiedrība ir veidojama uz latviešu valodas pamata.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka latviešu valoda Latvijā ir vienotā demokrātiskas sabiedrības diskursa valoda (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada*

23. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2018-12-01 21.1. punktu). Demokrātiskā valstī sabiedrība nav viendabīga. Latvijā līdzās latviešiem vēsturiski vienmēr ir dzīvojuši arī citu tautību pārstāvji. 20. gadsimta sākumā Latvijā dzīvoja dažādu tautību pārstāvji, tostarp krievi, ebreji, vācbaltieši, poļi, baltkrievi, lietuvieši, igauņi un romi, un šo tautību īpatsvars sasniedza aptuveni ceturto daļu no visiem valsts iedzīvotājiem (sk.: *Bleiere D. u. c. Latvijas vēsture. 20. gadsimts. Rīga: Jumava, 2005, 185. lpp.*; *Švābe A. (red.) Latvju enciklopēdija. Otrais sējums. Stokholma: Trīs zvaigznes, 1950–1951, faksimilizdevums. Rīga: Antēra, 2005, 1638. lpp.*). Latvijas iedzīvotāju sastāvu ir ietekmējuši īpašie apstākļi, kas izveidojušies valsts ilgstošas okupācijas un rusifikācijas rezultātā (sk. *Satversmes tiesas 2019. gada 23. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2018-12-01 24.2. punktu un 2024. gada 10. jūlija sprieduma lietā Nr. 2022-45-01 30.1. un 30.2. punktu*). Proti, Otrā pasaules kara un divu secīgu totalitāru okupācijas režīmu ietekmē būtiski mainījās Latvijas iedzīvotāju etniskais sastāvs. Kaut arī PSRS īstenotās okupācijas laikā Latvijā ieradās vai visu toreizējās PSRS tautu pārstāvji, tomēr krievu tautības pārstāvji bija pārsvarā: 1989. gadā viņi veidoja 70,8 procentus no visiem cittautiešiem un krievu valodu arī daudzi citu tautību pārstāvji atzina par savu dzimto valodu (sk.: *Eglīte P. Padomju okupācijas režīms Baltijā 1944.–1959. gadā: politika un tās sekas. Latvijas Vēstnesis, 20.06.2002., Nr. 93; sk. arī Satversmes tiesas 2019. gada 23. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2018-12-01 24.2. punktu*). Arī šobrīd ievērojama Latvijas iedzīvotāju daļa – aptuveni 23,3 procenti – krievu valodu uzskata par savu dzimto valodu. 2025. gada sākumā 2,9 procenti Latvijas iedzīvotāju runāja baltkrievu, 2,8 procenti ukraiņu un 1,9 procenti poļu valodā, bet 5,6 procenti Latvijas iedzīvotāju bija citu tautību pārstāvji (sk.: *Demogrāfija 2025. Centrālā statistikas pārvalde, 2025, 3. lp. Pieejams: stat.gov.lv*). Ievērojot šos īpašos apstākļus, Latvijā, kur sabiedrības locekļiem vēl joprojām ir dažādu valodu prasmes, dažāda pieredze un uzskati, pilnvērtīgs diskurss ir iespējams tikai tad, ja tas notiek vienā valodā – latviešu valodā. Valsts nevar regulēt un tā neregulē valodas lietojumu privātā saziņā, kas notiek starp privātpersonām. Taču vienā valodā notiekošs diskurss Latvijas situācijā ir priekšnoteikums tam, lai valsts dzīvē varētu iesaistīties ikviena persona neatkarīgi no tās piederības pie valstsnācijas vai mazākumtautības.

No latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas būtības un funkcijām izriet valsts pienākums gādāt par tās aizsardzību. Valsts ir atbildīga par to, lai tiktu ievērots Satversmes ievada pirmajā rindkopā minētais valsts esības mērķis, tostarp tiktu garantēta latviešu valodas pastāvēšana un attīstība cauri gadsimtiem. Tas nozīmē, ka valstij ne tikai jāatturas no rīcības, kas varētu vājināt valsts valodas nozīmi, bet arī laikus jānovērš apstākļi, kas patiesi varētu mazināt latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas nozīmi un apdraudēt tās funkcijas.

Tātad no Satversmes ievada piektās rindkopas otrajā teikumā ietvertā par latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu kopsakarā ar Satversmes 4. panta pirmo teikumu izriet valsts pienākums rūpēties par to, lai latviešu valoda patiesi būtu visas sabiedrības kopējā saziņas un demokrātiskās līdzdalības valoda, un nepieļaut tādu situāciju, ka jebkura cita valoda pildītu kādu no valsts valodas funkcijām. Tātad valstij ir pienākums gādāt par valsts valodas aizsardzību.

17.1. Plašsaziņas līdzekļi Latvijā tāpat kā ikvienā citā demokrātiskā tiesiskā valstī pilda nozīmīgas funkcijas. Ar to starpniecību tiek īstenotas Satversmes 100. pantā ietvertās tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus.

Sabiedriskā medija jēga ir sniegt sabiedrībai uzticamu informāciju, jo īpaši sabiedrībai nozīmīgos jautājumos. Ja valsts ir izveidojusi sabiedriskos medijus, tad ir svarīgi, lai tie būtu neatkarīgi un baudītu redakcionālo brīvību. Tādējādi tiek nodrošināts tas, ka sabiedrība saņem objektīvu un neatkarīgu informāciju. Sabiedriskajiem medijiem ir jāpiedāvā tāds saturs, kas citstarp atspoguļo politisko uzskatu daudzveidību (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009. gada 17. decembra sprieduma lietā “Manole and Others v. Moldova”, pieteikums Nr. 13936/02, 101. un 107. punktu*).

Informācija, ko persona iegūst no dažādiem avotiem, ietekmē tās uzskatus, vērtības un pasaules redzējumu visdažādākajos jautājumos. Informācija ir pamats diskusijām par sabiedrībai aktuāliem un nozīmīgiem tematiem. Jo augstāka ir personas informētība, jo valstiski atbildīgākus lēmumus tā spēj pieņemt. Sabiedriskie mediji ir būtiska daļa no Latvijas informatīvās telpas, un tiem ir arī īpaša loma demokrātiskā diskursa veidošanā, kas ir obligāts demokrātijas funkcionēšanas priekšnoteikums.

Sabiedrisko mediju izveides mērķis ir stiprināt Latvijas demokrātisko iekārtu, vārda brīvību un Latvijas iedzīvotāju sajūtu, ka viņi ir piederīgi Latvijai, kopt latviešu valodu un nacionālo kultūru (*sk. Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 2. pantu*). Latviešu valodas un kultūras kopšana ir īpaši svarīgs uzdevums, jo mūsdienu informācijas daudzveidības un pieejamības apstākļos ir nepieciešami ne tikai mediji, kas uzrunā sabiedrību latviešu valodā, bet arī tādi mediji, kuru saturs vērsts uz latviešu valodas attīstību un pilnveidi. Sabiedriskie mediji nodrošina latviešu valodas ilgtspēju. Tātad sabiedrisko mediju saturs pamatā ir veidojams latviešu valodā. Pretējs secinājums nonāktu pretrunā ar minēto sabiedrisko mediju izveides mērķi.

Tādējādi sabiedriskajiem medijiem ir uzticēta īpaša konstitucionālā misija – stiprināt demokrātiskai valstij raksturīgās vērtības, tai skaitā arī gādāt par latviešu valodu.

17.2. Satversme ir vienots veselums, un tajā ietvertās tiesību normas ir savstarpēji cieši saistītas. Tādēļ, vērtējot apstrīdēto normu satversmību, jāņem vērā Satversmes 114. pants.

Satversmes ievada ceturtās rindkopas pirmais teikums noteic, ka Latvija kā demokrātiska, tiesiska, sociāli atbildīga un nacionāla valsts ciena mazākumtautības. Cieņa pret mazākumtautībām atspoguļota Satversmes 114. pantā, paredzot tām tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību.

Satversmes 114. pants pie mazākumtautībām piederošām personām paredz ne tikai tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu un kultūru, bet arī kolektīvas tiesības ar vienotu mērķi nodrošināt mazākumtautības identitātes saglabāšanos un attīstību, jo pie mazākumtautības piederoša persona savu identitāti var saglabāt tikai kopīgi ar citām pie attiecīgās mazākumtautības piederošām personām (*sal. sk. Satversmes tiesas 2019. gada 23. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2018-12-01 23. punktu*). Cieņa pret mazākumtautībām izpaužas kā vispārsaistoša tiesību norma, kas prasa valsts pozitīvu rīcību ar mērķi aizsargāt un nodrošināt pie mazākumtautībām piederošu personu tiesības (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2024. gada 12. jūlija sprieduma lietā Nr. 2023-15-01 14.3. punktu*). Valstsnācijas un mazākumtautību attiecības ir balstītas uz

savstarpēju vērtību atzīšanu (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 13. novembra sprieduma lietā Nr. 2018-22-01 15.2. punktu*).

Lai sabiedriskie mediji varētu īstenot mērķus, ar ko tie atšķiras no citiem plašsaziņas līdzekļiem, ir svarīgi, lai sabiedriskie mediji nodrošinātu daudzveidīgu saturu un uzrunātu visu sabiedrību, tai skaitā arī mazākumtautības. Demokrātija nav iespējama bez plurālisma, tolerances un atvērtības (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2012. gada 7. jūnija sprieduma lietā “Centro Europa 7 S.r.l. and Di Stefano v. Italy”, pieteikums Nr. 38433/09, 129. punktu*).

Sabiedrisko mediju uzdevums ir kalpot visai sabiedrībai. Tie savu saturu veido un piedāvā nevis tādēļ, lai gūtu ekonomisku labumu, bet gan tādēļ, ka to veidotais saturs ir nepieciešams sabiedrībai, lai ikviena persona, arī pie mazākumtautībām piederošas personas, varētu pēc iespējas pilnvērtīgi piedalīties valsts dzīvi ietekmējošu lēmumu pieņemšanā un īstenot savas pamattiesības, tostarp Satversmes 114. pantā ietvertās pamattiesības.

17.3. Satversmes 114. pantā ietverto tiesību saturs atklājams kopsakarā ar Latvijai saistošiem starptautisko tiesību dokumentiem mazākumtautību tiesību aizsardzības jomā, jo īpaši Minoritāšu konvenciju.

Atbilstoši likuma “Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību” 2. pantam jēdziens “nacionālās minoritātes” nozīmē Latvijas pilsoņus, kuri kultūras, reliģijas vai valodas ziņā atšķiras no latviešiem, ir paaudzēm ilgi tradicionāli dzīvojuši Latvijā un uzskata sevi par piederīgiem Latvijas valstij un sabiedrībai, vēlas saglabāt un attīstīt savu kultūru, reliģiju vai valodu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2019. gada 23. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2018-12-01 22. punktu*).

Minoritāšu konvencijas 9. panta 1. punkta pirmais teikums paredz, ka nacionālajām minoritātēm ir tiesības netraucēti saņemt un izplatīt informāciju un idejas savā valodā bez sabiedrisko iestāžu iejaukšanās un neatkarīgi no valsts robežām. Tomēr šīs tiesības nav absolūtas un, kā to paredz Minoritāšu konvencijas 19. pants, valsts var nacionālo minoritāšu tiesības ierobežot, ievērojot starptautiskos juridiskos dokumentus, īpaši Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju, ciktāl tā attiecināma.

Minoritāšu konvencijas 9. panta 4. punkts paredz, ka valstīm jāveic atbilstoši pasākumi, lai nodrošinātu nacionālo minoritāšu pieeju medijiem,

veicinātu toleranci un kultūru daudzveidību. Sabiedrisko mediju pieejamībai mazākumtautību valodās, jo īpaši skaitliski mazāko tautību valodās, ir būtiska nozīme. Tādējādi tiek ne tikai nodrošināta pie mazākumtautībām piederošo personu pieeja informācijai, bet arī palielināta pašu mazākumtautību valodu redzamība un nozīme (sk.: *The Framework Convention: a Key Tool to Managing Diversity Through Minority Rights*. Pieejams: rm.coe.int). Savukārt jēdziens “atbilstoši pasākumi” minētā punkta izpratnē ir tādi pasākumi, kas atbilst samērīguma principam. Šie pasākumi var ietvert, piemēram, mazākumtautībām veltītu raidījumu un programmu finansēšanu vai arī piedāvājumu veidot dialogu starp dažādām grupām (sk.: *Explanatory Report to the Framework Convention for the Protection of National Minorities*. Pieejams: rm.coe.int).

No iepriekš minētā izriet, ka valstij ir pienākums ne tikai atturēties no iejaukšanās mazākumtautību tiesībās saņemt informāciju sev saprotamā valodā, bet arī veicināt mazākumtautību piekļuvi sabiedriskajiem medijiem. Atšķirībām starp dažādās mazākumtautību valodās sniedzamās informācijas piedāvājumu jābūt pamatotām ar objektīviem faktoriem (sk.: *Report on the Linguistic Rights of Persons Belonging to National Minorities in the OSCE Area*. The Hague: OSCE, 1999, p. 31). Pieprasījums, lai sabiedriskie mediji sniedz informāciju mazākumtautību valodās, visupirms ir pamatots ar pašu mazākumtautību vēlmi saglabāt un attīstīt savu valodu, ar to nesaraujami saistīto kultūru un nacionālo identitāti. Ja valsts nodrošina mazākumtautību piekļuvi sabiedriskajiem medijiem, tad no mazākumtautībām tiek gaidīts, ka tās savu iespēju robežās līdzdarbosies konkrētajā valodā sniedzamā satura veidošanā, tādējādi nodrošinot, ka saturs atspoguļo mazākumtautību intereses, kā arī apliecinot savu pieprasījumu pēc šāda satura (sal. sk.: *Thematic Commentary No. 3, The Language Rights of Persons Belonging to National Minorities Under the Framework Convention*. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, paras 41, 42, 2012. Pieejams: rm.coe.int). Tieši mazākumtautību līdzdalība nodrošina tām iespēju saglabāt un attīstīt savu valodu, kultūru un nacionālo identitāti, pašām izlemjot, kas tām patiesi ir nepieciešams šā mērķa sasniegšanai (sal. sk.: *Naerland T., Dahl J. Beyond Representation: Public Service Media, Minority Audiences and the Promotion of Capabilities Through Entertainment*. Bergen: University of Bergen, 2022,

p. 4). Tomēr minētais neizslēdz to, ka valstij, pildot savu pienākumu veicināt mazākumtautību piekļuvi sabiedriskajiem medijiem, īpaša uzmanība ir jāvelta skaitliskajā ziņā mazāko mazākumtautību vajadzībām, jo tieši šādām mazākumtautībām pieeja plašsaziņas līdzekļu saturam savā valodā visbiežāk mēdz būt ierobežota (*sal. sk.: Thematic Commentary No. 3, The Language Rights of Persons Belonging to National Minorities Under the Framework Convention. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, para 42, 2012. Pieejams: rm.coe.int*).

Savukārt Minoritāšu konvencijas 9. panta 3. punkts citstarp paredz, ka valstīm savu iespēju robežās jānodrošina, ka personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, tiek sniegta iespēja radīt un izmantot savu mediju. Šī norma atspoguļo nepieciešamību nodrošināt tādu tiesisko vidi, kurā, pirmkārt, valstī dzīvojošās mazākumtautības var brīvi dibināt, uzturēt un attīstīt savus medijus un, otrkārt, valsts neiejaucas šo mazākumtautību mediju darbībā (*sal. sk.: Explanatory Report to the Framework Convention for the Protection of National Minorities. Pieejams: rm.coe.int*). Šī norma ir vērsta uz to mazākumtautību aizsardzību, kuras valstī ir pietiekami pārstāvētas un patstāvīgas, lai pašas varētu veidot un uzturēt savus medijus.

Tādējādi valstij no Minoritāšu konvencijas izrietošo pienākumu apjoms attiecībā uz tās 9. pantā noteikto tiesību nodrošināšanu var būt atkarīgs no konkrētās mazākumtautības faktiskās situācijas valstī, piemēram, no tās skaitliskā sastāva, valodas izplatības, plašsaziņas līdzekļu pieejamības, vēlmes un spējas patstāvīgi nodrošināt sev piekļuvi informācijai savā valodā, kā arī citiem apstākļiem.

Atsevišķa mazākumtautības valoda konkrētā valstī var tikt uzskatīta par pietiekami pārstāvētu un patstāvīgu jeb pašpietiekamu. Šādu valodu parasti lieto personas, kuras pieder pie tādas mazākumtautības, kuru raksturo ievērojams īpatsvars konkrētās valsts iedzīvotāju kopumā, stabila sociālā struktūra, savas kultūras organizācijas un plašsaziņas līdzekļi. Šādas mazākumtautības valodas pastāvēšana, kā arī kultūras un nacionālās identitātes saglabāšana un attīstība nav apdraudēta, un pie šādas mazākumtautības piederošās personas spēj efektīvi īstenot savas tiesības arī bez īpaša valsts atbalsta.

Satversmes tiesa jau 2024. gada 10. jūlija spriedumā lietā Nr. 2022-45-01 konstatēja, ka krievu valodas lietojums Latvijā vēl joprojām ir ļoti plašs un krievu valoda Latvijā ir pašpietiekama (*sk. Satversmes tiesas 2024. gada 10. jūlija sprieduma lietā Nr. 2022-45-01 30.4. punktu*). Citādu secinājumu attiecībā uz krievu valodas pašpietiekamību plašsaziņas līdzekļu jomā Satversmes tiesai šobrīd nav pamata izdarīt, jo Latvijā joprojām ir plaši pieejami komerciālie mediji, kuri saņēmuši Nacionālās elektroniskās plašsaziņas līdzekļu padomes izsniegtu apraides atļauju un savu saturu veido krievu valodā. Šajā sakarā var minēt, piemēram, sabiedrības ar ierobežotu atbildību “MEDIAS TRIM” televīzijas programmu “LRT+”, kura tiek raksturota kā informatīva, izklaidējoša un izglītojoša programma un krievu valodā tiek pārraidīta līdz 30 procentiem no diennakts raidlaika, kā arī sabiedrības ar ierobežotu atbildību “All Media Latvia” televīzijas programmu “TV3”, kuras saturiskā ievirze ir citstarp analītiska un ziņas un kura krievu valodā tiek pārraidīta līdz 25 procentiem no raidlaika. Savukārt akciju sabiedrības “Radio SWH” radio programma “Radio SWH Plus”, kura nodrošina analītisku, politisku, ar sportu, kā arī mūziku saistītu saturu un ziņas, tiek pārraidīta tikai krievu valodā. Tāpat Latvijā ir pieejamas vēl desmitiem citu valstu elektronisko plašsaziņas līdzekļu veidotu programmu, kas piedāvā informatīvu, izglītojošu un izklaidējošu saturu krievu valodā (*sk.: Programmu reģistrs. Pieejams: registr.neplp.lv*). Turklāt pastāv arī drukātie, audiovizuālie un digitālie mediji, kas nodrošina saturu krievu valodā.

Taču ne visas Latvijā dzīvojošo mazākumtautību valodas ir pašpietiekamas. Ja mazākumtautības valoda nav pašpietiekama, tad pie šīs mazākumtautības piederošās personas var nespēt patstāvīgi un efektīvi nodrošināt savas valodas, kultūras un identitātes saglabāšanu un attīstību. Tādēļ šādām mazākumtautībām var būt nepieciešams valsts atbalsts, proti, bez valsts atbalsta pastāvētu risks, ka šo mazākumtautību valodas un tradīcijas var pakāpeniski izzust, tādējādi mazinot arī visas sabiedrības kultūras daudzveidību. Vienlaikus valstij ir jāvērtē tas, vai attiecīgajām mazākumtautībām, kuru valoda nav pašpietiekama, ir pieejami plašsaziņas līdzekļi savā valodā.

Tātad no Satversmes 114. panta, interpretējot to kopsakarā ar Minoritāšu konvencijas 9. panta 4. punktā noteikto standartu, izriet valsts pienākums

veicināt mazākumtautību, kuru valoda plašsaziņas līdzekļos nav pašpietiekama, jo īpaši skaitliski mazāko mazākumtautību, piekļuvi sabiedriskajiem medijiem. Savukārt attiecībā uz mazākumtautību, kuras valoda Latvijā plašsaziņas līdzekļos ir pašpietiekama, Satversmes 114. pants, interpretējot to kopsakarā ar Minoritāšu konvencijas 9. panta 3. punktu, uzliek valstij pienākumu netraucēt šādas mazākumtautības izveidoto plašsaziņas līdzekļu brīvu darbību un nodrošināt tādu tiesisku vidi, kurā attiecīgā mazākumtautība varētu saglabāt un attīstīt savu valodu, kultūru un etnisko savdabību. Tomēr visi minētie valsts pienākumi īstenojami, ievērojot latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas statusu un respektējot tās funkciju būt par visas sabiedrības, tostarp pie mazākumtautībām piederošo personu, kopējo saziņas un demokrātiskās līdzdalības valodu.

17.4. Vērtējot apstrīdēto normu satversmību, jāņem vērā arī Satversmes 1. pants.

Satversmes 1. pants noteic, ka Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika, un no tā izriet valsts pienākums nodrošināt tādus apstākļus, kuros tiek garantēta latviešu nācijas, tās valodas un kultūras pastāvēšana un attīstība cauri gadsimtiem. Valstij ir konstitucionāls pienākums gādāt par valsts drošību, jo tikai tādā veidā ir iespējams garantēt Latvijas valsts un tās demokrātiskās iekārtas pastāvēšanu. Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka valsts drošības garantēšana ir valsts pamatpienākums (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 23. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2002-20-0103 secinājumu daļas 2. punktu*).

Ikvienas personas informētība par nozīmīgiem valsts dzīves jautājumiem ir valsts drošības pamatā un vērsta uz saliedētas sabiedrības veidošanu. Ikvienai personai, arī pie mazākumtautībām piederošām personām, ir jābūt iespējai iegūt objektīvu un neatkarīgu informāciju. Tādējādi valsts drošības intereses var būt apsvērums, kas ņemams vērā, izskatot jautājumu par sabiedrisko mediju satura veidošanu mazākumtautību valodās, tostarp tādā mazākumtautības valodā, kura Latvijā plašsaziņas līdzekļos ir pašpietiekama.

17.4.1. Kā jau tika norādīts iepriekš, viens no sabiedrisko mediju mērķiem ir stiprināt Latvijas demokrātisko iekārtu. Latvijas tiesību sistēmā tieši sabiedriskajiem medijiem ir uzticēts pienākums ārkārtējās situācijas un izņēmuma stāvokļa laikā jeb valsts apdraudējuma gadījumā dot atbildīgajām

institūcijām iespēju sniegt informāciju un paziņojumus sabiedrībai (sk. *Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 21. pantu un likuma "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 9. panta ceturto daļu un 15. panta otro daļu*).

Savukārt gadījumos, kad, piemēram, nepieciešams nodrošināt sabiedrības aizsardzību pret propagandu un dezinformāciju, tieši sabiedriskie mediji ir tie, kuru uzdevums ir sniegt uz faktiem balstītu objektīvu informāciju un skaidrot tās politisko, tiesisko un sociālo kontekstu. Manipulācijas ar informāciju ir vājinājušas uzticēšanos medijiem, tomēr sabiedriskie mediji joprojām ir visuzticamākais avots (sk.: *Towards a New Democratic Pact for Europe. Report of the Secretary General of the Council of Europe. Council of Europe, 2025, p. 12*). To apliecina arī sabiedriskā pasūtījuma 2026. gada plānā norādītais, ka uzticēšanās Latvijas Sabiedriskajam medijam pēdējo četru gadu laikā vērtējama kā stabila un tam kopumā uzticas teju puse sabiedrības (sk. *valsts SIA "Latvijas Sabiedriskais medijs" sabiedriskā pasūtījuma 2026. gada plānu. Pieejams: ltv.lsm.lv*).

Tātad sabiedriskajiem medijiem ir nozīmīga loma arī valsts drošības kontekstā.

17.4.2. Nepatiesa un maldinoša informācija dažādās tās formās, kas citstarp izpaužas kā dezinformācija, var veicināt maldīgus priekšstatus, kuri savukārt nopietni apdraud ne tikai personas, bet arī demokrātisko diskursu, pašu demokrātiju un valsti kopumā (sk.: *Broda E., Strömbäck J. Misinformation, Disinformation, and Fake News: Lessons from an Interdisciplinary, Systematic Literature Review. Annals of the International Communication Association, 2024, Vol. 48, No. 2, p. 139*). Dezinformācija ir tāda informācija, kas sēj aizspriedumus, veicina konfliktus, izraisa dažādu sociālo grupu savstarpēju pretestību un naidu, kā arī proponē ekstrēmistisku ideoloģiju. Dezinformācijas ietekmē persona var zaudēt sajūtu, ka ir piederīga valstij (sk.: *NATO's Approach to Counter Information Threats. Pieejams: nato.int*).

Dezinformācija var ietekmēt ikvienu personu, tomēr tiek atzīts, ka īpaši jutīgas pret dezinformāciju ir tieši mazākumtautības, kuru piekļuve nepieciešamajai un objektīvai informācijai nereti ir ierobežota un kuras attiecīgi var kļūt par dezinformācijas izplatības vidi (sk.: *The Impact of Disinformation*

Campaigns about Migrants and Minority Groups in the EU. Pieejams: europa.eu).

Minētie riski ir sevišķi pastiprinājušies līdz ar straujo tehnoloģiju attīstību (sk.: *Our Common Agenda. Policy Brief 8. Information Integrity on Digital Platforms. United Nations, 2023, p. 3*). Proti, tiešsaistes platformas un jaunākās tehnoloģijas nodrošina jaunas un arvien efektīvākas iespējas izplatīt nepatiesus vai maldinošus vēstījumus (sk.: *Resisting Disinformation. Ten Building Blocks to Strengthen Information Integrity. Council of Europe, 2025, p. 30*).

Jebkuras valsts drošība ir atkarīga arī no tās ģeopolitiskā stāvokļa. Latvijas kaimiņvalsts ir Krievija, kuras pašreizējā ideoloģija ir vērsta uz karu un agresiju pret kaimiņvalstīm. Satversmes tiesa jau iepriekš ir atzinusi, ka Krievija ilgstoši centusies nostiprināt krievu valodas pozīcijas Latvijā, lai kavētu krievu valodā runājošo iedzīvotāju integrēšanos Latvijas sabiedrībā un lai būtu vieglāk ar tiem manipulēt, izmantojot propagandu un dezinformāciju (sk. *Satversmes tiesas 2025. gada 13. februāra sprieduma lietā Nr. 2024-06-01 13.2. punktu*). Nacionālās drošības koncepcijā 2023 norādīts, ka Krievija pret Ukrainu vērsta kara laikā ir sevišķi radikalizējusies un par savu mērķu sasniegšanai NATO un Eiropas Savienības dalībvalstīs svarīgiem uzskata hibrīdā kara instrumentus, tostarp mērķtiecīgas manipulācijas informatīvajā telpā. Krievijas informatīvās ietekmes pasākumi Latvijā kļuvuši biežāki un agresīvāki (sk. *Nacionālās drošības koncepcijas 2023 6. punktu*). Arī Valsts drošības dienests 2025. gadā ir norādījis uz to, ka Krievijas un tās sabiedrotās Baltkrievijas izvērstie informatīvās ietekmes pasākumi pret Latviju saglabājās augstā līmenī. Agresīvu un naidīgu propagandas un dezinformācijas vēstījumu izplatīšana arī 2025. gadā bija viens no galvenajiem pret Latviju vērstās Krievijas darbības virzieniem. Prognozes liecina, ka Krievija turpinās kara propagandas un dezinformācijas pasākumus pret Latviju un Baltijas valstīm kopumā (sk., piemēram, *Valsts drošības dienesta publisko pārskatu par tā darbību 2025. gadā. Pieejams: vdd.gov.lv*).

Secināms, ka, ievērojot pastāvošos propagandas un dezinformācijas riskus, izskatāmajā lietā vērtējamais regulējums par mazākumtautību valodu lietojumu sabiedriskajos medijos ir būtisks Latvijas valsts drošībai. Tādēļ īpašos apstākļos, kad nepieciešams mazināt valsts drošības riskus, ārkārtējās situācijas

un izņēmuma stāvokļa laikā informācijas sniegšana mazākumtautību valodās atbilstoši samērīguma principam var būt pamatojama ar valsts drošības interesēm. Ievērojot samērīguma principu, proti, izvērtējot drošības apdraudējuma intensitāti un raksturu, un vienīgi tiktāl, ciktāl tas saskan ar mērķi informēt pēc iespējas plašāku sabiedrību, jo īpaši pie mazākumtautībām piederošās personas, gadījumos, kad tas ir objektīvi nepieciešams, valstij ir konstitucionāls pienākums nodrošināt pie mazākumtautībām piederošām personām objektīvu un neatkarīgu informāciju mazākumtautību valodās. Īpašos apstākļos pie mazākumtautībām piederošo personu informētība, pat ja attiecīgā mazākumtautības valoda Latvijā plašsaziņas līdzekļos ir pašpietiekama, ir jo īpaši nepieciešama, lai šīs personas ar sabiedrisko mediju starpniecību iegūtu objektīvu un neatkarīgu informāciju, kas ir nozīmīga valsts drošības kontekstā.

Tātad, lai aizsargātu valsts drošību īpašos apstākļos, valstij no Satversmes 1. panta izriet konstitucionāls pienākums, ievērojot samērīguma principu, nodrošināt pie mazākumtautībām piederošām personām objektīvu un neatkarīgu informāciju mazākumtautību valodās. Tas attiecas arī uz tādu mazākumtautību, kuras valoda Latvijā plašsaziņas līdzekļos ir pašpietiekama. Informācijas sniegšanai mazākumtautību valodās jābūt samērīgai ar valsts drošības apdraudējumu, mērķētai un pamatotai ar objektīvu nepieciešamību. Turklāt minētais pienākums pildāms tādā veidā, lai patiesi netiktu apdraudētas un mazinātas latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas funkcijas.

17.5. Kā jau tika secināts iepriekš, no Satversmes ievada piektās rindkopas otrajā teikumā ietvertā par latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu kopsakarā ar Satversmes 4. panta pirmo teikumu izriet valsts pienākums gādāt par valsts valodas aizsardzību. Saeima norāda, ka apstrīdētās normas ir pieņemtas, īstenojot valstij no Satversmes 1. un 114. panta izrietošos pienākumus pie mazākumtautībām piederošo personu tiesību nodrošināšanas un valsts drošības aizsardzības jomā. Tas nozīmē, ka šie pienākumi ir pildāmi tādā veidā, lai netiktu apdraudēta latviešu valoda, kura ir vienīgā valsts valoda un no kuras ir atkarīga Latvijas valsts esība un identitāte. Tādēļ ar apstrīdētajām normām ir jānodrošina atbilstošs līdzsvars starp pienākumu gādāt par valsts valodas aizsardzību, kas valstij izriet no Satversmes ievada piektās rindkopas otrā teikuma kopsakarā ar Satversmes 4. panta pirmo teikumu, un pienākumiem

attiecībā uz mazākumtautībām, kuri valstij izriet no Satversmes 1. un 114. panta. Atbilstoša līdzsvara nodrošināšana ir nepieciešama, lai garantētu latviešu valodas kā visu Latvijas iedzīvotāju kopējās saziņas un demokrātiskās līdzdalības valodas pastāvēšanu un attīstību cauri gadsimtiem.

Līdz ar to Satversmes tiesai jāvērtē, vai ar apstrīdētajām normām ir nodrošināts atbilstošs līdzsvars starp Satversmē noteiktajiem valsts pienākumiem – gādāt par latviešu valodas aizsardzību, nodrošināt pie mazākumtautībām piederošo personu tiesības un aizsargāt valsts drošību.

18. Saeima norāda, ka, respektējot sabiedrisko mediju neatkarību un redakcionālo brīvību, kā arī Sabiedrisko mediju padomes autonomiju un kompetenci, ir svarīgi uzsvērt, ka apstrīdētās normas paredz rīcības brīvību izvēlēties, kādā mazākumtautības valodā vai valodās un kādā apjomā Latvijas Sabiedriskais medijs veido saturu un sniedz pakalpojumus.

Kā jau tika secināts iepriekš, Pirmā apstrīdētā norma ir tikai viens no Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 3. pantā ietvertajiem sabiedrisko mediju darbības pamatprincipiem un visi šajā tiesību normā ietvertie principi ir vienlīdz nozīmīgi un ievērojami sabiedrisko mediju darbībā. Savukārt Otrā apstrīdētā norma ir izņēmums no Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 8. panta trešajā daļā ietvertā pamatprincipa, ka Latvijas Sabiedriskais medijs savu programmu veido kā nacionālo programmu valsts valodā, tai skaitā latgaliešu rakstu valodā.

Tātad, lemjot par to, kādās mazākumtautību valodās un kādā apjomā sabiedriskie mediji var veidot saturu, jāņem vērā arī citi Sabiedrisko mediju pārvaldības likumā ietvertie mērķi un principi. Proti, kā jau tika minēts, jāievēro, ka atbilstoši Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 2. pantam Latvijas Sabiedriskā medija mērķis ir stiprināt Latvijas demokrātisko iekārtu, vārda brīvību un Latvijas iedzīvotāju sajūtu, ka viņi ir piederīgi Latvijai, kopt latviešu valodu un nacionālo kultūru. Tāpat jāņem vērā Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 3. pantā ietvertie sabiedrisko mediju darbības pamatprincipi – jāveicina sabiedrības izpratne par Latviju kā nacionālu valsti, jāstiprina latviskā identitāte, latviešu valodas, tai skaitā latgaliešu rakstu valodas un latviešu zīmju valodas, lietojums, kā arī valsts drošība (*sk. Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 3. panta sesto un četrpadsmito daļu*). Turklāt ir jāievēro arī Pirmajā apstrīdētajā

normā noteiktais mērķis, kura dēļ pie mazākumtautībām piederošajām personām jābūt nodrošinātam sabiedrisko mediju saturam mazākumtautību valodās, un šis mērķis ir veicināt visu Latvijas iedzīvotāju sajūtu, ka viņi ir piederīgi Latvijai, sabiedrības integrāciju Latvijā kā nacionālā valstī un padziļinātu izpratni par sabiedriskajiem, sociālajiem un kultūras procesiem. Ikvienu tiesību norma ir piemērojama, ievērojot Satversmes normas un principus.

Taču, vērtējot lietā apstrīdēto normu satversmību, jāņem vērā, ka tiesību normu nevar izprast ārpus tās piemērošanas prakses un tiesību sistēmas, kurā tā funkcionē. Tādēļ Satversmes tiesai ir jānoskaidro, kādā veidā Latvijas Sabiedriskais medijs atbilstoši apstrīdētajām normām pilda Satversmes 114. pantā noteikto pienākumu nodrošināt pie mazākumtautībām piederošo personu tiesības un Satversmes 1. pantā noteikto pienākumu aizsargāt valsts drošību, veidojot saturu mazākumtautību valodās.

18.1. Sabiedrisko mediju veidoto un izplatīto programmu valoda visupirms tiek norādīta apraides atļaujās un darbības pamatnosacījumos. Apraides atļaujas atbilstoši Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 18. panta pirmajai daļai izsniedz Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome uz astoņiem gadiem.

Šobrīd Latvijas Sabiedriskajam medijam ir izsniegtas apraides atļaujas trijām sabiedriskās televīzijas programmām un piecām sabiedriskā radio programmām (*sk.: Mediju reģistri. Pieejams: neplp.lv*). Latvijas Sabiedriskajam medijam izsniegtajās sabiedrisko televīzijas programmu “LTV1” un “VISIEMLTV.LV” (pārrobežu) apraides atļaujās un darbības pamatnosacījumos noteikts, ka šo programmu valoda ir latviešu valoda – 100 procenti (*sk. apraides atļaujas Nr. TA-057/1, Nr. TA-057/3 un to pielikumus. Pieejamas: neplp.lv*). Savukārt televīzijas programmas “LTV7” apraides atļaujā un darbības pamatnosacījumos noteikts, ka tās pamata valoda ir latviešu valoda – vismaz 90 procenti – un angļu, franču, krievu, vācu, ukraiņu valoda – ne vairāk kā 10 procenti (*sk. apraides atļauju Nr. TA-057/2 un tās pielikumu. Pieejama: neplp.lv*). Savukārt, kā secināms no Latvijas Sabiedriskajam medijam izsniegtajām apraides atļaujām un darbības pamatnosacījumiem attiecībā uz radio programmām, 2026. gada sākumā visu piecu radio programmu – “Latvijas Radio 1”, “Latvijas Radio 2”, “Latvijas Radio 3 – Klasika”, “Latvijas Radio 5”

un “Latvijas Radio 6” – valoda ir latviešu valoda – 100 procenti (*sk. apraides atļaujas Nr. RA-028/1, Nr. RA-028/2, Nr. RA-028/3, Nr. RA-028/5, Nr. RA-028/6 un to pielikumus. Pieejamas: nep.lv*). No minētā secināms, ka būtiski lielākā daļa Latvijas Sabiedriskā medija programmu satura ir latviešu valodā.

Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome norāda, ka tā, izskatot iesniegumu par apraides atļaujas izsniegšanu vai grozījumiem apraides atļaujas darbības pamatnosacījumos, vērtē iesnieguma atbilstību normatīvo aktu prasībām, tomēr nav tiesīga izlemt, kādās valodās un kādā proporcijā sabiedriskie mediji veido un izplata programmas mazākumtautību valodās (*sk. Nacionālās elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomes viedokli*). Turklāt, kā tiesas sēdē norādīja Nacionālās elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomes pārstāvis, tiesiskais regulējums padomei neliegtu izsniegt apraides atļauju, piemēram, arī tādai televīzijas programmai, kurā paredzēti raidījumi tikai mazākumtautību valodās, – apstrīdētās normas to pieļauj.

Saeima norāda, ka Nacionālajai elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomei, izskatot iesniegumu par apraides atļaujas izsniegšanu vai grozījumiem apraides atļaujas darbības pamatnosacījumos, ir jāņem vērā Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 28. un 32. pants, kas nosaka valsts valodas lietojuma proporciju elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmās.

Satversmes tiesa secina, ka attiecībā uz sabiedriskajiem medijiem apstrīdētās normas, kas nenosaka tās programmas daļas apjomu, ko pieļaujams veidot mazākumtautību valodās, ir jaunākas speciālās tiesību normas nekā minētās Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma normas. Tātad atbilstoši tiesību normu kolīziju risināšanas principam attiecībā uz sabiedriskajiem medijiem ir piemērojamas apstrīdētās normas.

Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome, lemjot par apraides atļauju izsniegšanu, vērtē iesniegumu atbilstību normatīvajiem aktiem, bet, ievērojot apstrīdētās normas, nevar pēc savas iniciatīvas noteikt to, kādās valodās un kādā apjomā Latvijas Sabiedriskais medijs veido programmu vai tās daļu.

18.2. Par to, kādā valodā vai valodās un kādā apjomā Latvijas Sabiedriskais medijs veido programmas vai to daļas un sniedz pakalpojumus, piemēram, interneta portālā, sabiedriskā pasūtījuma un savas kompetences

ietvaros lemj Sabiedrisko mediju padome, kas ir neatkarīga, pilntiesīga, autonoma institūcija (*sk. Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 12. panta pirmo daļu*).

Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 9. panta pirmajā daļā noteikts, ka sabiedriskais pasūtījums ir sabiedrības demokrātiskajām, sociālajām un kultūras vajadzībām un interesēm atbilstošs, plašs un daudzveidīgs informatīva, analītiska, izglītojoša, izklaidējoša, iesaistoša un kultūras satura un pakalpojumu kopums. Ar sabiedriskā pasūtījuma starpniecību tiek nodrošināta sabiedrisko mediju veidotā satura atbilstība sabiedrības, arī pie mazākumtautībām piederošu personu, vajadzībām un interesēm.

Lai iegūtu daudzpusīgu atgriezenisko saiti sabiedriskā pasūtījuma īstenošanai un pilnveidošanai, nozīmīgs ir Latvijas Sabiedriskā medija sabiedriskā labuma pētījums. Minētais pētījums atspoguļo iedzīvotāju paradumus attiecībā uz Latvijas Sabiedriskā medija lietošanu, uzticēšanos Latvijas Sabiedriskā medija veidotajam saturam, kā arī viedokli par minētā satura kvalitāti. Tādējādi Latvijas Sabiedriskā medija sabiedriskā labuma pētījumā gūtie rezultāti ļauj izdarīt secinājumus par nepieciešamajiem turpmāko Latvijas Sabiedriskā medija sabiedrisko pasūtījumu ietvaros veicamajiem pasākumiem.

Tiesas sēdē Sabiedrisko mediju padomes pārstāve norādīja, ka šai padomei ir samērā plaša rīcības brīvība attiecībā uz sabiedriskā pasūtījuma izstrādi. Proti, Sabiedrisko mediju padome apstiprina sabiedriskā pasūtījuma gada plānu, kurā nosaka sabiedriskā medija īstermiņa mērķus, uzdevumus, rezultatīvos rādītājus un budžetu. Minētā plāna izstrādē ievēro Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 1. pantā noteikto mērķi – nodrošināt Latvijas Sabiedriskā medija un citu sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu efektīvu un atklātu pārvaldību, neatkarību, atbildīgumu sabiedrības priekšā un veicināt to kvalitatīvu darbību –, kā arī 3. pantā noteiktos sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbības pamatprincipus, tostarp Pirmo apstrīdēto normu, un apstiprināto vidējā termiņa darbības stratēģiju (*sk. Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 11. panta trešo daļu*).

Attiecībā uz valodu lietojumu 2026. gada sabiedriskajā pasūtījumā norādīts, ka interneta portāla “LSM.lv” valoda ir latviešu, ukraiņu, angļu un

krievu, bet televīzijas programmas “LTV7” valoda ir latviešu valoda un svešvalodas (*sk. valsts SIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” sabiedriskā pasūtījuma 2026. gada plānu. Pieejams: ltv.lsm.lv*). Atbilstoši Sabiedrisko mediju padomes lēmumam par konceptuāli jaunu pieeju mazākumtautību uzrunāšanai, kura palielina latviešu valodā veidota satura lietojumu mazākumtautību mērķauditorijā, sabiedriskā pasūtījuma 2026. gada plāns paredz, ka Latvijas Sabiedriskais medijs saturu pamatā piedāvā latviešu valodā, bet pamata informāciju citās valodās – tikai digitālajā vidē (*sk. valsts SIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” sabiedriskā pasūtījuma 2026. gada plānu. Pieejams: ltv.lsm.lv*).

Tātad Sabiedrisko mediju padome noteic, kādā valodā Latvijas Sabiedriskais medijs veido savu saturu. Padomes pienākums ir arī kontrolēt ne tikai sabiedrisko mediju darbības atbilstību sabiedriskā medija darbības pamatprincipiem, bet arī programmu un pakalpojumu atbilstību sabiedriskajam pasūtījumam, jo sabiedriskajiem medijiem ir pienākums veidot un izplatīt saturu tieši sabiedriskā pasūtījuma ievaros (*sk. Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 17. panta pirmās daļas 8. punktu*).

Tādējādi tas, vai un kādās mazākumtautību valodās un kādā apjomā Latvijas Sabiedriskais medijs veido programmas vai to daļas un sniedz pakalpojumus, tiek noteikts, apstiprinot ikgadējo sabiedriskā pasūtījuma plānu. Sabiedriskā pasūtījuma plāns tiek veidots, ņemot vērā arī apstrīdētās normas, vidēja termiņa darbības stratēģijā noteiktās prioritātes un uzdevumus, kā arī sabiedriskā labuma pētījumu analīzi. Tātad nav izslēgts, ka Latvijas Sabiedriskā medija programmā lietotās mazākumtautību valodas vai to proporcija ik gadu var tikt mainīta, ņemot vērā sabiedrības vēlmes un citus apstākļus, kas nosaka sabiedrisko pasūtījumu.

Tātad ir iespējama tāda situācija, ka Latvijas Sabiedriskā medija saturs pat visai ievērojamā apjomā tiek sniegts tādā mazākumtautības valodā, kura Latvijā plašsaziņas līdzekļos ir pašpietiekama. To apliecina arī apstrīdēto normu piemērošanas prakse. Proti, Latvijā līdz 2026. gada 1. janvārim bija spēkā apraides atļauja Latvijas Sabiedriskā medija radio programmai “Latvijas Radio 4 – Doma laukums”, kurā raidījumi citās valodās veidoja piecus procentus, bet raidījumi krievu valodā – 95 procentus no kopējā oriģinālā satura. Tātad saskaņā

ar apstrīdētajām normām pastāvēja tāda radio programma, kura saturu gandrīz pilnībā piedāvāja tikai pašprietiekamajā mazākumtautības valodā. Pētījumi liecina, ka kopumā minētā radio programma ilgstoši baudīja sabiedrības, tostarp mazākumtautību, interesi un tika aktīvi izmantota (*sk., piemēram: Saulītis A., Juzefovičs J. Visaptverošs sabiedrisko mediju sabiedriskā labuma izvērtējums par laika periodu 2020–2022. Rīga, 2023, 17. lp., un Dr. sc. soc. Intas Mieriņas viedokli*). Šāds apstrīdēto normu piemērošanas rezultāts varēja veicināt attiecīgās radio programmas klausītāju sajūtu, ka viņi ir piederīgi Latvijai, tomēr situācijā, kas izveidojusies vēsturisko apstākļu ietekmē, tā nonāca pretrunā ar mērķi, kura dēļ citstarp ir veidojams saturs mazākumtautību valodās, proti, mērķi veicināt sabiedrības integrāciju Latvijā kā nacionālā valstī uz kopējas valodas – valsts valodas – pamata.

Turklāt, veidojot tādu radio programmu, kuras saturs gandrīz pilnībā tika piedāvāts tādā mazākumtautības valodā, kura Latvijā plašsaziņas līdzekļos ir pašprietiekama, valsts pārsniedza to pienākumu apjomu, kuri tai attiecībā uz šādu mazākumtautību izriet no Satversmes 114. panta. Apstrīdēto normu piemērošanas prakse liecina, ka tās pieļāva un joprojām pieļauj to, ka informāciju tādā mazākumtautības valodā, kura Latvijā plašsaziņas līdzekļos ir pašprietiekama, sabiedriskais medijs sniedz bez drošības apdraudējuma intensitātes un rakstura izvērtējuma, bez objektīvas nepieciešamības šādu informāciju sniegt un ārpus Satversmes 1. pantā noteiktajiem mērķiem. Proti, apstrīdētajās normās nav ņemts vērā samērīguma princips.

Kā jau iepriekš šajā spriedumā tika secināts, lai Latvijas Sabiedriskais medijs nodrošinātu saturu tādās mazākumtautību valodās, kuras Latvijā nav pašprietiekamas, pie attiecīgajām mazākumtautībām piederošajām personām ir jābūt ieinteresētām šāda satura patērēšanā. Proti, būtiska ir pašu mazākumtautību vēlme saglabāt un attīstīt savu valodu un ar to nesaraujami saistīto kultūru un nacionālo identitāti, kā arī savu iespēju robežās līdzdarboties šo mērķu sasniegšanā. Tāpat valstij, pildot savu pienākumu veicināt mazākumtautību, kuru valoda nav pašprietiekama, piekļuvi sabiedriskajiem medijiem, ir jāvērtē arī tas, vai attiecīgajām mazākumtautībām ir pieejami plašsaziņas līdzekļi savā valodā. Apstrīdētās normas pēc būtības neizslēdz to, ka Latvijas Sabiedriskais medijs ilgstoši neveido saturu tādās mazākumtautību valodās, kuras plašsaziņas

līdzekļos nav pašpietiekamas, lai gan tieši šīm mazākumtautībām nepieciešama īpaša aizsardzība, lai tās varētu saglabāt un attīstīt savu valodu, kultūru un nacionālo identitāti. Tas nozīmē, ka minētās mazākumtautības bez Latvijas Sabiedriskā medija starpniecības var nebūt spējīgas jēgpilni un efektīvi nodrošināt savas kultūras, valodas un identitātes saglabāšanu un attīstību Latvijā. Šāda situācija ir pretrunā ar Satversmes 114. pantu, kurš, kā jau tika secināts iepriekš, prasa valsts pozitīvu rīcību ar mērķi aizsargāt un nodrošināt to mazākumtautību tiesības, kuru valoda plašsaziņas līdzekļos nav pašpietiekama. Turklāt attiecībā uz šādām mazākumtautībām valsts vispār nav vērtējusi, vai un kā tā īpašos apstākļos, ievērojot samērīguma principu, ar Latvijas Sabiedriskā medija starpniecību pildīs savu pienākumu nodrošināt konkrētām mazākumtautībām objektīvu un neatkarīgu informāciju. Tas savukārt ir pretrunā ar Satversmes 1. pantu.

Ņemot vērā minēto, Satversmes tiesa secina, ka apstrīdēto normu plašais tvērums pieļauj iespējamību, ka valsts attiecībā uz mazākumtautībām nepilda tai no Satversmes 1. un 114. panta izrietošos pienākumus vai nepilda tos pienācīgi. Turklāt tas attiecas gan uz to mazākumtautību, kuras valoda Latvijā plašsaziņas līdzekļos ir pašpietiekama, gan arī tādām mazākumtautībām, kuru valoda plašsaziņas līdzekļos nav pašpietiekama un kurām savas valodas, kultūras un nacionālās identitātes saglabāšanai un attīstīšanai ir nepieciešama īpaša valsts aizsardzība.

Tātad apstrīdēto normu tvērums ir pārāk plašs un pieļauj tādu situāciju, ka valsts attiecībā uz mazākumtautībām nepilda tai no Satversmes 1. un 114. panta izrietošos pienākumus vai nepilda tos pienācīgi.

19. Saeima norāda, ka atbilstošu līdzsvaru starp Satversmē ietvertajiem valsts pienākumiem – gādāt par latviešu valodas aizsardzību, nodrošināt pie mazākumtautībām piederošo personu tiesības un aizsargāt valsts drošību – uzraudzības ietvaros nodrošina gan likumdevējs, gan Ministru kabinets, gan arī Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome un sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds.

Sabiedrisko mediju padomei Sabiedrisko mediju pārvaldības likumā ir noteikts pienākums sagatavot pārskatus par sabiedriskā pasūtījuma izpildi un

iesniegt tos Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijai. Šādi pārskati ietver arī analīzi par Latvijas Sabiedriskā medija veidotā satura valodu (*sk. Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktu*). Arī Ministru kabinets ik pēc diviem gadiem iesniedz Saeimai ziņojumu par paveikto un iecerēto darbību valsts valodas saglabāšanai, aizsardzībai, attīstīšanai un ietekmes palielināšanai (*sk. Saeimas kārtības ruļļa 118.⁴ panta pirmo daļu*). Ja Ministru kabinets konstatē, ka kādā valsts teritorijas daļā valsts valodas lietošana ir apdraudēta vai arī tās lietošana vai izplatība ir būtiski nepietiekama, tas ir tiesīgs lemt par pasākumiem valsts valodas lietojuma veicināšanai attiecīgajā teritorijā (*sk. Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 28. panta septīto daļu*).

Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums paredz gadījumus, kad Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome lemj par apraides atļaujas anulēšanu. Apraides atļauju anulē arī tad, ja elektroniskais plašsaziņas līdzeklis ir sodīts par būtiskiem nozari regulējošu normatīvo aktu pārkāpumiem, būtiski pārkāpis apraides atļaujā ietvertos noteikumus vai apdraud valsts drošību vai sabiedrisko kārtību (*sk. Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 21. panta trešo daļu*). No Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 21. panta trešās daļas formulējuma izriet, ka apraides atļaujas anulēšanas pamatā ir pārkāpuma būtiskums (*sk. likumprojekta Nr. 1074/Lp11 "Grozījumi Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā" anotāciju. Pieejama: saeima.lv*). Lai gan apraides atļaujā ietvertu noteikumu attiecībā uz sabiedrisko mediju veidoto un izplatīto programmu valodu pārkāpums var būt pamats apraides atļaujas anulēšanai, tā katrā konkrētajā gadījumā ir atkarīga no tā, kā attiecīgā pārkāpuma būtiskumu vērtē Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome.

Savukārt sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds uz personu iesniegumu pamata pārrauga to, vai sabiedriskie mediji ievēro Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 3. pantā noteiktos pamatprincipus, tostarp Pirmo apstrīdēto normu, kā arī savas kompetences ietvaros izvērtē sabiedriskā pasūtījuma gada plāna izpildi (*sk. Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 10. panta sesto daļu*). Sabiedriskajiem medijiem ir jāņem vērā ombuda atzinumos ietvertie secinājumi, tomēr īpašos gadījumos tie šos secinājumus var neņemt vērā, atteikumu pamatojot rakstveidā (*sk. Sabiedrisko mediju pārvaldības likuma 18. panta pirmo, otro, trešo un ceturto daļu*). Kā tiesas sēdē

norādīja sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds, tam ir tiesības vērtēt atsevišķas Latvijas Sabiedriskā medija veidotās satura vienības, bet tas nevar vērtēt nedz Latvijas Sabiedriskā medija veidoto programmu, nedz tajā lietoto valodu. Tātad likums sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombudam ir uzticējis nozīmīgu funkciju – gādāt par sabiedrības interešu aizsardzību –, taču tā tiesības attiecībā uz kontroles īstenošanu ir ierobežotas.

Satversmes tiesa secina, ka minētie uzraudzības pasākumi ir būtiski, gādājot par valsts valodas, mazākumtautību tiesību un valsts drošības aizsardzību. Tomēr, kā to apliecina arī līdzšinējā apstrīdēto normu piemērošanas prakse, šie pasākumi apstrīdēto normu plašā tvēruma dēļ neizslēdz tādu situāciju, ka Latvijas Sabiedriskais medijs ilgstoši var neveidot saturu mazākumtautību valodās, kuras plašsaziņas līdzekļos nav pašpietiekamas, lai gan tieši šīm mazākumtautībām nepieciešama īpaša aizsardzība to valodas, kultūras un nacionālās identitātes saglabāšanai un attīstīšanai un valsts pienākums nodrošināt šādu mazākumtautību aizsardzību izriet no Satversmes 114. panta. Tāpat valsts, pretēji Satversmes 1. pantā noteiktajam, nav apsvērusi, vai un kā tā īpašos apstākļos, ievērojot samērīguma principu, nodrošinās mazākumtautībām, kuru valoda plašsaziņas līdzekļos nav pašpietiekama, objektīvu un neatkarīgu informāciju. Apstrīdētās normas pieļauj arī tāda Latvijas Sabiedriskā medija satura iespējamību, kurš pārsniedz to pienākumu apjomu, kuri valstij izriet no Satversmes 114. panta attiecībā uz mazākumtautību, kuras valoda Latvijā plašsaziņas līdzekļos ir pašpietiekama. Turklāt, neraugoties uz pienākumiem, kas valstij izriet no Satversmes 1. panta, tiek pieļauta iespēja informāciju attiecīgās mazākumtautības valodā sniegt, neņemot vērā samērīguma principu.

Secināms, ka, respektējot sabiedrisko mediju neatkarību un redakcionālo brīvību, to uzraudzības pasākumi apstrīdēto normu plašā tvēruma dēļ nenovērš tādu situāciju, ka valsts attiecībā uz mazākumtautībām nepilda tai no Satversmes 1. un 114. panta izrietošos pienākumus vai nepilda tos pienācīgi.

20. Satversmes tiesa uzsver, ka demokrātiskā valstī ir svarīgi, lai sabiedriskie mediji, tostarp Latvijas Sabiedriskais medijs, būtu institucionāli neatkarīgi un varētu baudīt redakcionālo brīvību, kas ietver arī lēmumu

pieņemšanu attiecībā uz valodu, kādā tie veidos savu saturu. Arī Sabiedrisko mediju padomei ir jābūt tiesīgai veidot tādu sabiedrisko pasūtījumu, kas izriet no sabiedriskā labuma pētījuma, un noteikt, kādā valodā vai valodās un kādā apjomā Latvijas Sabiedriskais medijs veido programmas vai to daļas un sniedz pakalpojumus. Tāpat Sabiedrisko mediju padomei ir jāreaģē uz tādām izmaiņām sabiedrības dzīvē, kurām jābūt attiecīgi atspoguļotām sabiedriskajā pasūtījumā. Tomēr ne sabiedriskie mediji, ne Sabiedrisko mediju padome savu tiesību īstenošanā nav neierobežoti. Tiesisko ietvaru to tiesību īstenošanai Satversmei atbilstošā veidā noteic likumdevēja pieņemtās sabiedrisko mediju darbību regulējošajās tiesību normas.

Izsverot to, vai ar apstrīdētajām normām ir nodrošināts atbilstošs līdzsvars starp Satversmē ietvertajiem pienākumiem – gādāt par latviešu valodas kā valsts valodas aizsardzību, nodrošināt pie mazākumtautībām piederošo personu tiesības un aizsargāt valsts drošību –, jāņem vērā, ka Latvija ir vienīgā vieta pasaulē, kur var tikt garantēta latviešu valodas un līdz ar to arī pamatnācijas pastāvēšana un attīstība. Princips, ka Latvijas Sabiedriskā medija saturs pamatā ir veidojams latviešu valodā, izriet no Latvijas valsts konstitucionālās identitātes būtības. Atkāpes no šā principa ir iespējamās vienīgi tiktāl, ciktāl valsts pilda tai no Satversmes izrietošos pienākumus un ciktāl netiek apdraudēti Latvijas valsts konstitucionālo identitāti veidojošie virsprincipi.

Kā jau tika secināts iepriekš, no Satversmes ievada piektās rindkopas otrajā teikumā ietvertā par latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu kopsakarā ar Satversmes 4. panta pirmo teikumu izriet valsts pienākums rūpēties par to, lai latviešu valoda patiesi būtu visas sabiedrības kopējā saziņas un demokrātiskās līdzdalības valoda. Nav pieļaujama tāda situācija, ka jebkura cita valoda pildītu kādu no valsts valodas funkcijām. Tā kā jautājums par latviešu valodas lietojumu ir saistīts ar Latvijas valsts pastāvēšanu un identitāti, tieši likumdevējam, respektējot sabiedrisko mediju neatkarību un redakcionālo brīvību, ir jāizstrādā regulējums, kas nepieļautu tādas apstākļus, kuri varētu mazināt latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas nozīmi un apdraudēt tās funkcijas. Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka latviešu valodas kā valsts valodas lietošanas sašaurinājums valsts teritorijā uzskatāms arī par demokrātiskas valsts iekārtas apdraudējumu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2001. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2001-*

04-0103 secinājumu daļas 3.2. punktu un 2024. gada 15. februāra sprieduma lietā Nr. 2023-04-0106 18. punktu).

Apstrīdēto normu kontekstā tas nozīmē tādu tiesisko regulējumu, kas ne tikai nodrošinātu mazākumtautību tiesības Satversmes 114. pantam atbilstošā veidā un apjomā un saskaņā ar Satversmes 1. pantu garantētu valsts drošību, bet vienlaikus arī aizsargātu latviešu valodu. Turklāt, gādājot par valsts drošību un mazākumtautību tiesībām un šajā kontekstā ar sabiedrisko mediju starpniecību nodrošinot informācijas sniegšanu mazākumtautībām to valodās, nedrīkst aizmirst to, ka tieši latviešu valoda ir visu Latvijas iedzīvotāju, arī pie mazākumtautībām piederošo personu, kopējā saziņas valoda un demokrātisko sabiedrību vienojošā valoda. Tāda ir latviešu valodas kā valsts valodas jēga un funkcija. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka minoritāšu valodu aizsardzība un veicināšana nedrīkst notikt uz valsts valodas rēķina (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021. gada 8. marta sprieduma lietā "Ádám and Others v. Romania", pieteikums Nr. 81114/17 u. c., 28. punktu un 2024. gada 19. februāra sprieduma lietā "Valiullina and Others v. Latvia", pieteikums Nr. 56928/19 u. c., 133. punktu).*

Kā jau tika secināts iepriekš, apstrīdēto normu tvērums ir pārāk plašs un pieļauj to, ka Latvijas Sabiedriskais medijs var ilgstoši neveidot saturu tādās mazākumtautību valodās, kuras plašsaziņas līdzekļos nav pašpietiekamas, lai gan tieši šīm mazākumtautībām savas valodas, kultūras un identitātes saglabāšanai un attīstīšanai ir nepieciešama īpaša aizsardzība un no Satversmes 114. panta izriet valsts pienākums tām šādu aizsardzību nodrošināt. Attiecībā uz šīm mazākumtautībām valsts nav izpildījusi arī tai no Satversmes 1. panta izrietošos pienākumus, jo nav apsvērusi, vai un kā īpašos apstākļos, ievērojot samērīguma principu, tiks nodrošināta objektīvas un neatkarīgas informācijas sniegšana konkrētajām mazākumtautībām. Apstrīdēto normu plašā tvēruma dēļ iespējams arī tāds Latvijas Sabiedriskā medija saturs, kas, pārsniedzot to pienākumu apjomu, kuri valstij izriet no Satversmes 114. panta, tiek veidots mazākumtautības valodā, kura Latvijā plašsaziņas līdzekļos ir pašpietiekama. Turklāt apstrīdētās normas pieļauj, ka šajā mazākumtautības valodā informāciju sabiedriskais medijs var sniegt, neņemot vērā samērīguma principu, proti, nevērtējot drošības apdraudējuma intensitāti un raksturu, kā arī nepieciešamību

sniegt informāciju šajā valodā, un sniegt to ārpus mērķiem, kādi noteikti Satversmes 1. pantā.

Tātad apstrīdētās normas pieļauj to, ka ar Latvijas Sabiedriskā medija starpniecību pēc būtības var netikt nodrošinātas tādu mazākumtautību tiesības, kuru valoda plašsaziņas līdzekļos nav pašpietiekama un kurām nepieciešama īpaša aizsardzība. Savukārt attiecībā uz tās mazākumtautības tiesībām, kuras valoda Latvijā plašsaziņas līdzekļos ir pašpietiekama, apstrīdētās normas pieļauj nepamatotu atkāpi no principa, ka Latvijas Sabiedriskā medija saturs pamatā ir veidojams latviešu valodā. Nav pieļaujams tas, ka pie mazākumtautībām piederošo personu tiesības tiek nodrošinātas uz valsts valodas rēķina.

Ņemot vērā visu minēto, ar apstrīdētajām normām nav nodrošināts atbilstošs līdzsvars starp Satversmē noteiktajiem valsts pienākumiem – gādāt par latviešu valodas aizsardzību, nodrošināt pie mazākumtautībām piederošo personu tiesības un aizsargāt valsts drošību.

Līdz ar to apstrīdētās normas, ciktāl tās sabiedriskajam medijam uzliek pienākumu veidot saturu mazākumtautību valodās un šā pienākuma izpildei piešķir tiesības vienu radio un vienu televīzijas programmu vai tās raidlaika daļu atvēlēt raidījumiem mazākumtautību valodās, neatbilst Satversmes ievada piektās rindkopas otrajā teikumā noteiktajam par latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu un 4. panta pirmajam teikumam.

21. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 32. panta trešo daļu tiesību norma, kuru Satversmes tiesa atzinusi par neatbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai, uzskatāma par spēkā neesošu no Satversmes tiesas sprieduma publicēšanas dienas, ja Satversmes tiesa nav noteikusi citādi.

Lemjot par brīdi, ar kuru apstrīdētā norma zaudē spēku, Satversmes tiesai jāgādā par to, lai situācija, kāda varētu veidoties no brīža, kad apstrīdētā norma zaudē spēku, neradītu jaunus Satversmē noteikto pamattiesību aizskārumus, kā arī nenodarītu būtisku kaitējumu valsts un sabiedrības interesēm (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 17. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-18-01 25. punktu*).

Pieteikuma iesniedzējs lūdzis atzīt apstrīdētās normas par spēkā neesošām no brīža, kad Pieteikuma iesniedzējs iesniedza pieteikumu Satversmes tiesā, proti, no 2024. gada 1. novembra. Tomēr, ņemot vērā to, ka sabiedriskais

pasūtījums tiek veidots katram kalendāra gadam un no 2026. gada 1. janvāra tiek īstenota jauna pieeja satura veidošanai mazākumtautību valodās, apstrīdēto normu atzīšana par spēkā neesošām no dienas, kad pieteikums iesniegts Satversmes tiesā, varētu apdraudēt ne tikai sabiedriskā pasūtījuma īstenošanu, bet arī visas sabiedrības, tostarp pie mazākumtautībām piederošo personu, tiesības.

Satversmes tiesa nevar aizstāt tiesību normu izdevēja rīcību ar savu viedokli par racionālāko risinājumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2012. gada 2. maija sprieduma lietā Nr. 2011-17-03 16. punktu*). Konkrētajā situācijā likumdevējam ir nepieciešams saprātīgs laiks, lai tas izvērtētu, kāds tiesiskais regulējums sabiedrisko mediju satura veidošanas procesā vislabāk aizsargātu latviešu valodu, pie mazākumtautībām piederošo personu tiesības un valsts drošību. Tāpēc apstrīdētās normas atzīstamas par spēkā neesošām no 2027. gada 1. maija.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu un 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

1. Izbeigt tiesvedību lietā daļā par Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likuma 3. panta septītās daļas un 8. panta ceturtais daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 4. panta otrajam teikumam.

2. Atzīt Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likuma 3. panta septīto daļu un 8. panta ceturto daļu, ciktāl tā uzliek sabiedriskajam medijam pienākumu veidot saturu mazākumtautību valodās un šā pienākuma izpildei piešķir tiesības vienu radio un vienu televīzijas programmu vai tās raidlaika daļu atvēlēt raidījumiem mazākumtautību valodās, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes ievada piektās rindkopas otrajā teikumā noteiktajam par latviešu valodu kā

vienīgo valsts valodu, kā arī 4. panta pirmajam teikumam un spēkā neesošu no 2027. gada 1. maija.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums pasludināts Rīgā 2026. gada 30. martā.

Spriedums stājas spēkā tā pasludināšanas brīdī.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja

Irēna Kucina